

T.C.
KTO Karatay Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

DAVRANIŞSAL EKONOMİDE GELİR VE MUTLULUK İLİŞKİSİ VE BİR UYGULAMA: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Eyüp YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Eylül, 2018

DAVRANIŞSAL EKONOMİDE GELİR VE MUTLULUK İLİŞKİSİ VE BİR
UYGULAMA: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Eyüp YILMAZ

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İŞletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

KONYA

Eylül - 2018

KABUL VE ONAY

Eyüp YILMAZ tarafından hazırlanan “Davranışsal Ekonomide Gelir ve Mutluluk İlişkisi ve Bir Uygulama: Samsun İli Örneği” başlıklı bu çalışma, 14/09/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Bilge

Doç. Dr. Bilge AFŞAR (Danışman)

B. Bey

Dr. Öğr. Üyesi Bircan BÜYÜKDOĞAN

A. Ayşegül

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül SİLİ KALEM

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Fatma Didem

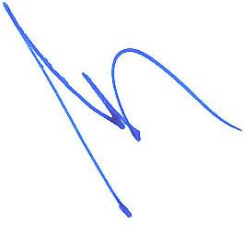
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Didem TUNÇEZ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

14/09/2018

Eyüp YILMAZ

TEŐEKKÖR

Tez çalışmasının bÖtÖn aŐamalarında değerli bilgi ve deneyimleriyle bana yardımcı olan, Danışman Hocam, Doç.Dr.Bilge AFŞAR'a Hocama teŐekkÖrlerimi ve saygılarımı sunarım.

EyÖp YILMAZ

Konya, 2018

ÖZET

DAVRANIŞSAL EKONOMİDE GELİR VE MUTLULUK İLİŞKİSİ VE BİR UYGULAMA: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

YILMAZ, Eyüp

Yüksek Lisans, İşletme Bölümü

Tez Danışmanı: Doç.Dr.Bilge AFŞAR

Eylül, 2018

Gelir, bir kişinin bir mal veya hizmet satışı ya da yatırım sermayesi karşılığında aldığı paradır. Gelir ve mutluluk arasındaki ilişki ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda gelirle mutluluk arasındaki ilişkinin kişilere göre farklılaştığı bulunmuştur.

Bu araştırmada Samsun ili Atakum İlçesindeki kadınlar arasından seçilen 520 kişiye Oxford mutluluk ölçeği uygulanarak gelir düzeyi ile mutluluk arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma verileri SPSS 22 programına girilerek istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda gelirin çok mutluluk artışında etkili olmasa da, gelirden duyulan memnuniyetin bireyin içinde yaşadığı toplumdaki ortalama bir bireye göre daha iyi olduğunun göstergesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Mutluluk, Ekonomi, Davranışsal Ekonomi, Samsun

ABSTRACT

IN BEHAVIORAL ECONOMICS RELATIONSHIP BETWEEN INCOME AND HAPPINESS: A STUDY SAMSUN CITY

YILMAZ, Eyüp

Master Of Business Administration

Supervisor: Assoc.Dr.Bilge AFŞAR

September, 2018

Income is the amount that a person receives for the sale of goods or services or for investment capital. Comprehensive research has been conducted on the relationship between income and happiness. The research revealed that the relationship between income and happiness differs in accordance with people.

In this study, the relationship between income level and happiness was investigated by applying the Oxford happiness scale to 520 people selected from Atakum, Samsun. The data of the study were entered into the SPSS 22 program and evaluated statistically. As a result of the study, although the income did not affect the increase in happiness, it was concluded that the happiness that originated from income cause higher rates than the average individual in the society inhabited.

Keywords: Income, Happiness, Economics, Behavioral Economics, Samsun

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

KABUL VE ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR KAVRAMI

1.1. GELİR	2
1.2. MİLLİ GELİR.....	2
1.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH).....	2
1.2.2. Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)	4
1.2.3. Kişisel Gelir	5
1.2.4. Harcanabilir Gelir	6
1.2.5. Nominal Milli Gelir ve Reel Milli Gelir	6
1.2.6. Kişi Başına Düşen Milli Gelir	8
1.3. TÜRKİYE GELİR VE GELİR DAĞILIMI İSTATİSTİKLERİ.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR VE MUTLULUK İLİŞKİSİ

2.1. MUTLULUĞUN TANIMI.....	11
2.2. MUTLULUĞUN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİ VE KULLANILAN ÖLÇEKLER.....	13
2.2.1. Oxford Mutluluk Envanteri	13
2.2.2. Cantril Merdiveni.....	13
2.2.3. Genel Sağlık Anketi	14
2.2.4. Dünya Değerler Araştırması.....	15
2.2.5. Yaşam Memnuniyeti Skalası (SWLS)	18
2.2.6. Eurobarometer Araştırması	19
2.2.7. Genel Sosyal Anket (GSS).....	20
2.3. MUTLULUK KONUSUNUN EKONOMİ BİLİMİNDEKİ YERİ	20
2.4. MUTLULUĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	21
2.4.1. Sosyo Demografik Değişkenler	22
2.4.1.1. Cinsiyet.....	22
2.4.1.2. Yaş	23
2.4.1.3. Medeni durum.....	24
2.4.1.4. Sağlık ve İnanç durumu.....	25
2.4.2. Ekonomik Değişkenler	27
2.4.2.1. İşsizlik ve istihdam.....	27
2.4.2.2. Gelir.....	28
2.4.2.3. Enflasyon.....	29
2.5. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE MUTLULUK EKONOMİSİ.....	31
2.5.1. Dünya’da Mutluluk Ekonomisi	31
2.5.2. Türkiye’de Mutluluk Ekonomisi	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	38
3.2. EVREN ve ÖRNEKLEM.....	38
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI ve METODOLOJİ.....	38
3.4. SINIRLILIKLAR.....	39
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	39
3.6. BULGULAR.....	40
3.6.1. Tanımlayıcı İstatistikler.....	40
3.6.2. Güvenirlilik Analizi	52
3.6.3. Faktör Analizi	56
TARTIŞMA.....	61
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	64
KAYNAKLAR.....	66
EKLER.....	74
Ek-1.Sosyo Demografik Form.....	74
Ek-2.Oxford Mutluluk Ölçeği.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	76

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DPI : Harcanabilir kişisel gelir

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

GSMH : Gayri Safi Milli Hâsıla

GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Gelir Dağılımı.....	9
Tablo 2. Mutluluk Kaynağı Olan Kişi ve Değerler	36
Tablo 3. İllere Göre Mutluluk Düzeyi	37
Tablo 4. Gelir ile “Kendimden hoşnut değilim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi	47
Tablo 5. Gelir ile “Hayatın çok ödüllendirici olduğuna inanıyorum” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi.....	48
Tablo 6. Gelir ile “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi.....	49
Tablo 7. Gelir ile “Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım” Değişkenleri Arasında Ki Kare Testi.....	49
Tablo 8. Gelir ile “Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi.....	50
Tablo 9. Gelir ve “Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissedirim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi	51
Tablo 10. Gelir ile “Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi.....	52
Tablo 11. Güvenilirlik İstatistikleri	52
Tablo 12. Ölçek İstatistikleri	53
Tablo 13. Toplam Madde İstatistikleri.....	53
Tablo 14. Varyans Analizi	55
Tablo 15. Soru Ortalamaları Eşitliği Testi	55
Tablo 16. KMO ve Bartlett’s Test	56
Tablo 17. Ortak Varyans Tablosu.....	57
Tablo 18. Toplam Varyans Açıklama Tablosu.....	57
Tablo 19. Faktör Yükleri.....	58
Tablo 20. Dönüşümlü Faktör Yükleri.....	59
Tablo 21. İsimlendirilmiş Faktör Tablosu.....	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 2011-2017 Yılları Arasındaki Genel Mutluluk Düzeyi.....	35
Şekil 2. Yaş Dağılımı.....	40
Şekil 3. Eğitim Düzeyi Dağılımı	41
Şekil 4. Medeni Durum Dağılımı	41
Şekil 5. Gelir Dağılımı.....	42
Şekil 6. “Kendimden hoşnut değilim.” Ölçek Sorusu Yanıtları.....	43
Şekil 7. “Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.” Ölçek Sorusu Yanıtları .	43
Şekil 8. “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.” Ölçek Sorusu Yanıtları.....	44
Şekil 9. “Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.” Ölçek Sorusu Yanıtları	45
Şekil 10. “Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.” Ölçek Sorusu Yanıtları.....	45
Şekil 11. “Zihinsel olarak kendimi zinde (dinç) hissedirim.” Ölçek Sorusu Yanıtları..	46
Şekil 12. “Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.” Ölçek Sorusu Yanıtları.....	47
Şekil 13. Saçılım Grafiği.....	58

GİRİŞ

Zengin insanların daha mı mutlu olduğu sorusu, çağdaş toplumdaki iktisatçılar ve sosyalistler arasında yanıt aranan bir soru olmuştur. Genel olarak, insanlar daha fazla paraları varsa hayatlarının daha iyi olacağını düşünürler. Geleneksel ekonomiye dayanarak, paranın mutluluk satın alabileceğine inanılmaktadır. Çünkü insanların ihtiyaçlarını karşılamak için para gereklidir. Benzer şekilde, gelir ve mutluluk arasındaki ilişki, insanların yaşamlarından zevk almaları, yaşam kalitesi ve kişinin sosyo demografik özellikleri ile de ilgilidir. Ekonomik politika reçeteleri, her zaman, belirli kaynak kısıtlamalarına göre maksimize edilmesi gereken belirli bir refah fonksiyonuna dahil edilen önceliklerin açık ya da örtük bir sıralamasını ifade etmektedir.

Bu öncelikleri tanımlamak için nihai kriterler, insan mutluluğunu (ya da yaşam doyumu) belirleyen etkenlerin bilgisine dayanmalıdır, çünkü ikincisi ulusal ve uluslararası politika yapıcılarının eyleminin nihai hedefi olmalıdır. Bu bağlamda, Easterlin'in (1974) gelir-mutluluk ilişkisi hakkındaki ilk bulguları oldukça çelişkilidir: ulusların yüksek gelir puanlarının daha yüksek mutluluk puanlarıyla (azalan bir oranda olsa da) ilişkili olduğunu, bununla birlikte ülkeler arası ve zaman serisi kanıtların gelişmiş ülkeler için olduğunu kanıtlamıştır. Kendi başına bildirilen mutluluk, hiç değilse, kişi başına düşen GSYİH arttıkça, neredeyse hiç artmamaktadır. Mutluluk iktisadı ile ilgili literatürde, gelir ve benlik saygısı arasındaki ilişki konusundaki tartışmaların merkezini oluşturur.

Bu nedenle, para ve mutluluk birbirine çok bağlıdır ve genellikle daha yüksek geliri insanların daha düşük geliri insanlardan daha mutlu olduğuna inanılmaktadır. Fakat bu ilişki öznel ve kişiye göre değişebilmektedir. Gelir ve mutluluk arasındaki ilişki ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Bulguların çoğu gelir ve mutluluk arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, gelir ve mutluluk arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Bu amaçla Samsun ili Atakum ilçesindeki kadınlar arasından seçilen 520 kişiye Oxford mutluluk ölçeği ve sosyo demografik form uygulanarak sonuçlar SPSS programında değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR KAVRAMI

1.1. GELİR

Gelir, bir kişinin bir mal veya hizmet ya da yatırım sermayesi yoluyla karşılığında aldığı paradır. Gelir günlük harcamayı fonlamak için kullanılır. 65 yaş ve altındaki insanlar genellikle gelirlerinin çoğunluğunu bir işten elde edilen maaş veya ücretlerden alırlar. Yatırımlar, emekli maaşları ve Sosyal Güvenlik, emekliler için temel gelir kaynağıdır. İşletmelerde, tüm giderleri ve vergileri ödedikten sonra kalan gelir “kazanç” olarak adlandırılır. Çoğu gelir türü vergilendirmeye tabidir (Atkinson & Bourguignon, 2014: 598).

1.2. MİLLİ GELİR

Bu kısımda Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH), Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH), Kişisel Gelir, Harcanabilir Gelir, Nominal Milli Gelir ve Reel Milli Gelir, Kişi Başına Düşen Milli Gelir kavramları açıklanacaktır.

1.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)

Ulusal hesaplar, hem uzun vadeli hem de kısa vadeli değişiklikleri tanımlamak için geliştirilmiş geniş bir muhasebe sistemidir. Ulusal muhasebenin temel ilkelerinden biri de üretilen verilerin ülkeler arasında karşılaştırılabilmesidir (Statitics Finland, 2011:7).

Ulusal hesapların ilk tahminleri, 1665’de İngiltere’de savaşta hangi harcamaların vergi gelirleri yoluyla desteklenebileceğini araştırdığı sırada Sör William Petty tarafından yapılmıştır. Daha sonra Fransa’da tarım ekonomistleri Fizyokratlar, tarımsal

üretimde odaklanmayı daraltmıştır. İskoçya’da Adam Smith, aynı zamanda üretimi de dahil etmek için ulusal servet teorisini geliştirmiştir. Şu anda GSYH olarak bildiğimiz kavramdan farklı olan bu kavramı açıklarken; Smith, herhangi bir somut ürün üretilmediği için verimsiz gördüğü servis ekonomisini göz ardı etmiştir (Cobb, Halstead & Rowe 1995: 3)

İngiltere, üretimden hizmetlere geçiş yaparken 19. yüzyılın sonunda Alfred Marshall, “somutluktan ziyade fayda, üretim ve refahın gerçek standardı” olduğunu ilan etmiştir. Bu sayede hizmetler ülkenin zenginliğinden de hesaplanmış ve toplam servet, ürünlerin niteliğinden değil, toplam piyasa fiyatı tarafından belirlenmiştir (Cobb, Halstead & Rowe 1995: 3)

20. yüzyılın başlarında, Birleşik Devletler’deki Büyük Buhran sırasında, devlet, yalnızca, yük vagonları, hisse senedi fiyat endeksleri ve eksik ekonomik göstergeler gibi yetersiz verilere dayanan ekonomik tahminler yapmak zorunda kalmıştır (Landerfeld, Seskin & Fraumeni, 2008: 193).

1932’de ABD Senatosu Ticaret Bakanlığı’ndan milli gelir tahminlerini üretmesini talep etmiştir. Ticaret Departmanı adına, ekonomist Simon Kuznets ve meslektaşları 1934’te Kongre’ye göndermişlerdir. Bu, gayri safi milli hasılanın ilk modern versiyonu olmuştur (Cobb, Halstead & Rowe 1995: 4)

Modern makroekonominin kurucularından biri olarak kabul edilen John Maynard Keynes, GSYH’nın gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. Dünya Savaşları sırasında Keynes, bugün kullandığımız GSYH’nın geliştirilmesine yardımcı olan dikkate değer araştırmalar yapmıştır. Genel olarak Keynesyen ekonominin iktisatta hükümetten aktif bir rolü desteklediği ve makroekonomiyi yönetmek için para ve maliye politikasının kullanılması gerektiğine inanılmaktadır (Case & Fair 2006: 685). Dolayısıyla hükümetin ekonomiye rehberlik etmesine yardımcı olacak bir araç, Keynesyen ideolojiye iyi bir şekilde uyacaktır (Cobb, Halstead & Rowe 1995: 5).

Günümüzde GSYH, sadece cari dönemdeki üretimi içeren, üretimin her aşamasında yaratılan katma değerler toplandığı, tamamlanmış yani nihai mal ve hizmetlerin parasal değeridir. Kullanılan hesaplama formülü aşağıda yer aldığı gibidir:

$$\text{GSYİH} = \text{tüketim} + \text{yatırım} + \text{devlet harcamaları} + (\text{ihracat} - \text{ithalat})$$

1.2.2. Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)

İkinci Dünya Savaşı döneminde, Simon Kuznets, Richard Stone ve James Meade, II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Müttefik Kuvvetlerin üretim kapasitesini belirleme yollarını araştırdıktan sonra, GSMH göstergesi ekonomik araştırma ve politikada daha önemli bir araç haline gelmiştir (Van den Bergh, 2009: 118). Genel olarak GSMH'nin bir savaş planlama aracı olarak rolü çok önemli olmuş ve ekonominin toparlanması savaşlardan sonra daha da önem kazanmış ve bu yeni istatistiksel yöntemlerin ekonomik planlamada çok etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Cobb, Halstead & Rowe 1995: 4).

1991'de ABD, GSMH'den GSYH'ye geçiş yapmıştır. Bu değişimin, çok uluslu şirketlere olduğu kadar, vatandaşlara doğrudan bir etkisi yoktu. GSMH kapsamında, çokuluslu firmaların kazançları, şirketin sahip olduğu ülkenin GSMH'sine hesaplanmış ve böylece kârlar nihayetinde iade edilmiştir. Ulusal hesaplama sistemi GSYH'ye dönüştürüldüğünde, firmanın yaptığı karlar ülkeye atfedilmişti, karlar ülkeye geri gönderilse de, üretim faktörleri (faktör veya madeni gibi) yer almaktaydı. Muhasebe prensiplerindeki bu değişim, pek çok gelişmekte olan ülkeyi istatistikte gerçekleri çok daha iyi görmeye ve küresel ekonomiyi zorlamaya itmiştir. Aynı zamanda, gelişmiş ülkeler yoksul ülkelerin kaynaklarından faydalanmaktadır (Cobb, Halstead & Rowe 1995: 8)

Günümüzde, GSMH (Gayri Safi Millî Hasıla), bir ülke vatandaşlarının bir sene içinde imal ettikleri toplam mal ve hizmetlerin, belli bir para birimi bağlamındaki değerinin yekünüdür. Vatandaşlık şeklinde adlandırılmasının sebebi ise GSYH'den farklı olduğunun altını çizmek açısından önem taşır. GSYH, o ülkede faaliyet gösteren yabancı ülkede yaşayanların imal ettiği nihai mal ve hizmetleri de içerir. Başka bir

açından, Gayri safi millî hasıla (GSMH), bir ülkenin yurt dışında çalışmakta olan vatandaşlarının ülkeye aktardıkları faktör gelirlerinin GSYH'ya eklenip, ülkede çalışan yabancıların kendi ülkelerine aktardıkları faktör gelirlerinin GSYH'dan düşülmesi ile bulunur (Mankiw, 2014:198). Aşağıda genel hesaplama sistemine yer verilmiştir:

$$\text{GSMH} = \text{GSYİH} + \text{Net Faktör Geliri}$$

Net Faktör Geliri: Bir ülkenin sahip olduğu üretim faktörlerinin yurtdışı gelirlerinden yabancıların yurt içinde elde ettikleri gelirlerinin çıkarılmasıyla bulunan büyüklüktür (Özkazanç vd, 2006).

1.2.3. Kişisel Gelir

Kişisel gelir, bir ülkedeki tüm bireylerin veya hane halklarının toplu olarak aldıkları tüm gelirleri ifade eder. Kişisel gelir, istihdam veya serbest meslek olarak alınan maaşlar, ücretler ve ikramiyeler dahil bir dizi kaynaktan oluşabilir. Bunlardan bazıları; yatırımlardan alınan temettüleri ve dağıtımlar; gayrimenkul yatırımlarından kira gelirleri ve işletmelerden kar paylaşımıdır (Mankiw, 2014:201).

Kişisel gelirlerin tüketici tüketimi üzerinde büyük bir etkisi vardır ve tüketici harcamaları ekonominin büyük bir kısmını oluşturduğundan, ulusal istatistik kuruluşları, ekonomistler ve analistler kişisel gelirleri üç ayda bir veya yıllık olarak izlerler. Örneğin, Birleşik Devletler'de, Ekonomik Analiz Bürosu (BEA) her ay kişisel gelir istatistiklerini izler ve bunu bir önceki ayın rakamlarıyla karşılaştırır. Bu kurum aynı zamanda sayıları istihdam ücretleri, kira gelirleri, çiftçilik ve tek mülkiyetle kazanılan kişisel gelir gibi kategorilere ayırmaktadır (<https://www.bea.gov>).

Ekonomide, kişisel gelir, bir bireyin ücretlerden, yatırım işletmelerinden ve diğer girişimlerden elde ettiği toplam kazancı ifade eder. Belirli bir dönemde tüm bireyler veya hane halkı tarafından alınan tüm gelirlerin toplamıdır. Kişisel gelir, bir ülkede bireyler veya hane halkı tarafından tüm kaynaklardan elde edilen gelirdir.

Milli gelir konseptiyse spesifik bir sürede mal ve hizmetlerin totalinin para ile belirlenmesi şeklinde ifade edilmektedir (Gül, 2016: 2)

Spesifik bir periyotta bir ekonomide meydana getirilen toplam gelirin dağıtım araçları ile sosyal gruplar dahilinde üleştirilmesine gelir dağılımı denir. Gelir dağılımı konsepti ekonomik bir olgudur. Bu kavram nüfusun artması, toplumun sosyo ekonomik sistemi gibi öğelerinin tesiri altında kalmaktadır (Alabaş, 2015).

Kişisel gelir dağılımı konsepti, bir ülkedeki milli gelirin o ülkede hayatını sürdüren bireyler eliyle bölüşümünü kapsamaktadır (Karaçor vd, 2017: 233)

1.2.4. Harcanabilir Gelir

Harcanabilir kişisel gelir (DPI), vergilerin ödenmesinden sonra kalan para miktarını ifade eder. Bununla birlikte, kişisel geliri hesaplarken devlet sosyal sigortalarına yapılan katkıların dikkate alınmadığını ve sonuç olarak, kullanılabilir kişisel gelir hesaplanırken sadece gelir vergilerinin kişisel gelir rakamından çıkarıldığını belirtmek önemlidir (Mankiw, 2014:201).

1.2.5. Nominal Milli Gelir ve Reel Milli Gelir

GSYH'ye dayalı endeks sayı türevleri için başlangıç noktası, üretim çıktılarından iç çıktılara, ihraç edilen çıktılara ve ithal edilen girdilere ayrıştırılabilen bir dizi girdi ve çıktıdır (Fox, Kohli ve Warren, 2002:314):

$$N = ND + NX + NM$$

Bu girdilerin vektör ile temsil edilebileceğini varsayarsak, GSYH'nın toplam olarak hesaplanması mümkündür (Özkazanç vd., 2006).

$$GDP = y * p \tag{1}$$

Sermaye ve emek gelirleri için girdi-çıkıtı sisteminden gelen karşılık gelen hesaplama, birincil girdilerin (emek ve sermaye) bir vektörünü tanımlar. GSYH'de olduğu gibi, birincil girdiler arasında toplanarak, toplam gelir tahmini elde edilir:

$$v*w = Q \quad (2)$$

GSYH'nın gelir ve gider tahminlerini (toplam gelir) eşitleyene, y ve p 'nin endekslerle temsil edilebileceğini varsayarak, nominal GSYİH ile nominal gelir arasındaki ilişkiyi şöyle yazabilir:

$$GDP = y_{GDP} * p_{GDP} = Q \quad (3)$$

Nominal gelir ile iç harcamaların toplamı ile ihracatın daha az ithalatı arasındaki eşitlik, nominal dolar cinsinden GSYİH ve GDI tahminlerinin eşit olduğu anlamına gelmektedir. Açık ekonomilerde GSMH ve GSMH'ye geçmek için uluslararası transferler için net düzenlemeler yapılmalıdır. Birincil faktör gelir transferlerinin ve cari transferlerin fiyat ve hacim hareketlerine ayrıştırılabileceğini varsayarsak, emek ve sermaye için olanlara benzer emtia vektörleri oluşturmak teorik olarak mümkündür. NIFA ve net cari transferler için nominal gelirleri ayarlayarak, nominal GSMH ve GNDI ölçümleri şu şekilde hesaplanabilir (Özkazanç vd., 2006):

$$GNI = Q + NIFA \quad (4)$$

$$GNDI = Q + NIFA + NCT$$

Eğer istenilen, üretkenlik gibi bir şeyi incelemek için gerçek bir üretim temelli bir ölçüyse, o zaman, sonuç, gerçek fiyatın, girdilerin çıktılara dönüştürülmesi süreci ile ilişkilendirilebilmesi için, tüm fiyatlara ilişkin bir açıklık getirmelidir. Bu yaklaşım, yaygın olarak kullanılan gerçek GSYİH ölçümünü verir:

$$\text{Real GDP} = y_{GDP} = Q / p_{GDP}$$

1.2.6. Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Kişi başına düşen milli gelir / toplam nüfustur. Kişi başına düşen gelir ya da ortalama gelir, belirli bir bölgedeki (şehir, bölge, ülke vb.) Kişi başına düşen ortalama kazancı (kazanılan ve kazanılmamış). alanın toplam gelirinin toplam nüfusa bölünmesiyle hesaplanır.

Kişi başına düşen milli gelir genellikle bir bölgenin ortalama gelirini belirler. Bu nüfusun zenginliğini başkalarınıninkiler ile kıyaslamak için kullanılır. Kişi başına düşen gelir genellikle bir ülkenin yaşam standardını ölçmek için kullanılır. Genellikle euro ya da ABD doları gibi yaygın olarak kullanılan bir uluslararası para cinsinden ifade edilir. Yaygın olarak bilinir. Kolayca elde edilebilir. Gayri safi yurtiçi hasıladan (GSYH) ve nüfus tahminlerinden kolayca hesaplanabilir ve faydalıdır. Bu bir ülkenin kalkınma durumunu tespit etmeye yardımcı olur. Bir ülkenin İnsani Gelişme Endeksi'ni hesaplamak için üç ölçekten biridir.

1.3. TÜRKİYE GELİR VE GELİR DAĞILIMI İSTATİSTİKLERİ

Türkiye'de 2002 yılından bu yana gelir dağılımı konusunda düzenli bir araştırma yapılmamıştır. Ancak, gelir dağılımı ve gelir eşitsizliği ile ilgili çeşitli istisnai çalışmalar bulunmaktadır. 2002'den önceki araştırmalarda bir gösterge olarak kullanılmakta, ancak yöntemler bu çalışmalarda farklılık göstermektedir. Bu yüzden, özellikle 1987'den önce yapılan çalışmalar son zamanlardaki kadar güvenilir görülmemektedir. Gelir dağılımı araştırmasının ilki 1963 yılında hükümet planlama kurumu (DPT) tarafından yapılmıştır. Ancak, bu çalışma birçok varsayımdan yola çıkarak yaygın anketlerden ziyade tümdengelim metodolojisini takip etmiştir. Bu çalışmada vatandaşların sağladığı vergi bilgileri kullanılmıştır. Bu ilk denemeden sonra, sadece devlet kurumları tarafından değil, bireysel olarak da yürütülen birkaç çalışma yapılmıştır (Yükseler, 2003:3).

1968 yılında Hacettepe Üniversitesi, 256 lokasyon ve 4505 hanehalkı anketine dayalı bir çalışma yürütmüştür (Özmucur, 1995:145). 1987 yılına kadar 1973, 1978, 1983 ve 1986'da yapılmış başka çalışmalar da vardır. Ancak, 1987'den önce yapılan araştırmalarda geniş bir anket ve metodolojik eksiklik yoktur (Çubukçu, 2002:102). Bu

çalışmada, 2000-2014 yılları arasında özellikle son yıllarda yapılan çalışmalara odaklanılmıştır. Öte yandan, 1994 anketinin de farklı olduğunu göstermek için sıkça kullanılmaktadır. Bu şekilde, uzun süreli Gini katsayısı 1978 yılına kadar keskin bir şekilde azalır ve daha sonra yukarı doğru bir hareket vardır. 1994'e kadar, Gini katsayısında bazı yukarı ve aşağı doğru hareketler olmuş, ancak uzun vadede 2005 de dahil olmak üzere düzenli bir düşüş görülmüştür. 1963'te Gini, 0.5'ten fazla iken, düzenli bir düşüşle Gini 2005'te 0.38'e ulaşmıştır.

Hanehalkı kullanılabilir gelirinin hanehalkı büyüklüğü ve kompozisyonu göz önünde bulundurularak hesaplanan eşdeğer hane büyüklüğüne bölünmesiyle elde edilen eşdeğer hane geliri esas alınarak; En yüksek brüt geliri olan yüzde 20'lik grubun payı bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 47,2'ye, en düşük gelirlili yüzde 20'lik grubun payı ise yüzde 0,1 puan artarak yüzde 6,2'ye yükselmiştir. Buna göre; nüfusun en zengin % 20'sinin en yoksul % 20'sinin gelirin oranı olarak hesaplanan P80 / P20 oranı, 7.6'dan 7.7'ye yükselmiştir.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçütlerinden biri olan Gini katsayısı, gelir dağılımındaki eşitliğin 1'e yaklaştığı ve gelir dağılımındaki sifıra yaklaştıkça sifıra yaklaştığı anlamına gelmektedir. 2016 yılı sonuçlarına göre Gini katsayısı, bir önceki yıla göre 0,007 artışla 0.404 olmuştur.

Tablo 1. Gelir Dağılımı

<u>Yüzde 20'lik fert grupları</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Toplam	100.0	100.0
İlk yüzde 20 (En düşük)	6.1	6.2
İkinci yüzde 20	10.7	10.6
Üçüncü yüzde 20	15.2	15.0
Dördüncü yüzde 20	21.5	21.1
Son yüzde 20 (En yüksek)	<u>46.5</u>	<u>47.2</u>
P80/P20 oranı	7.6	7.7
<u>Gini Katsayısı</u>	<u>0.397</u>	<u>0.404</u>

Gelir referans donemi bir önceki takvim yılıdır.

Tablolardaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016

Eşdeğer hane halkı yoksulluk marjının % 14,3'ünü oluştururken, mevcut bireysel medyan gelirin % 50'si bir önceki yıla göre 0,4 puan azalışla hesaplanmıştır.

Medyan gelirin %60'ı göz önünde bulundurularak belirlenen yoksulluk sınırına göre ise yoksulluk oranı 2015 yılına göre 0,7 puan azalarak %21,2 olmuştur. Hanehalkı tiplerine dair eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk rasyoları incelendiğinde; tek kişilik hanehalklarının yoksulluk oranının bir önceki yıla göre 0,8 puan artışla %8,9, bağımlı çocuğu olmayan hanehalklarının yoksulluk oranının 0,8 puan düşüşle %4, bağımlı çocuğu olan hanehalklarının yoksulluk oranının ise 0,2 puan düşüşle %17,9 olduğu görülmüştür (TUİK, 2016).

Eşdeğer hanehalkı gelirlerinin % 50'sini alarak hesaplanan yoksulluk oranına göre, okuryazar olmayanların % 26.2'si ve okulu bitirmeyenlerin % 24.1'i yoksul iken, bu oran lisede % 12.5 olmuştur. Yükseköğretim mezunları en düşük yoksulluk oranı % 1,7'dir. Dört yıllık panel verisi kullanılarak hesaplanan kalıcı yoksulluk oranı 2015 yılında mevcut bireyin medyan gelirinin % 60'ına ve aynı zamanda, önceki üç yılın en az iki tanesine karşılık gelir. Buna göre, 2015 yılında sürekli yoksulluk oranı% 15,8 iken, 2016 yılında % 14,6'dır (TUİK, 2016)..

Finansal sıkıntıya işaret eden mali yoksunluk; Beklenmedik harcamalar ile ilgili hanehalkı algıları, çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve araç sahipliği, evden bir hafta tatil, kira, konut kredisi, borç ödemeleri, her iki günde bir yemek, tavuk, balık ve yemektir. Söz konusu dokuz maddenin en az dördünü karşılayamayanların oranı olarak tanımlanan önemli yoksunluk oranı, 2015 yılında% 30.3 iken, 2016 yılında% 32,9'a yükselmiştir (TUİK, 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR VE MUTLULUK İLİŞKİSİ

2.1. MUTLULUĞUN TANIMI

Mutluluk nedir? Bu, insanlığın kendisi kadar eski olan bir sorudur. Birçok filozof iyi ve mutlu bir hayatın ne olduğunu tanımlamakla uğraşmaktadır. Ancak, mutluluğun ne olduğu konusunda evrensel bir fikir birliği oluşmamıştır. “İyi yaşamın yaygın olarak kabul edilen bir bileşeni mutluluktur. Ne yazık ki, mutluluğun doğası tekdüze bir şekilde tanımlanmamıştır (Diener & Seligman, 2004:27). Filozoflar ve psikologlar tarafından yapılan çalışmalarda öznel iyi oluş, mutluluk ve yaşam kalitesi gibi mutluluklarla ilgili çeşitli tanımlar ve yeni kavramlar ortaya koyulmuştur.

Merriam-Webster Sözlüğüne (2009) göre, mutluluğun tanımı:

- Bir refah ve memnuniyet durumu;
- Keyifli veya tatmin edici bir deneyim.

şeklindedir.

Her iki tanım da, mutluluğu basitçe, sadece sevdiğiniz şeyleri yapmanın bir sonucu olan, geçici bir duygu olarak tarif eder. Öte yandan, filozoflar genellikle mutluluğu yalnızca bir duygudan ziyade iyi bir yaşam sürmek olarak tanımlamışlardır. Bu görüş, modern zamanla Veenhoven’in “bireyin hayatının genel kalitesini bir bütün olarak olumlu bir şekilde yargılamanın derecesi” olarak tanımladığı yaşam doyumuyla da bağlantılıdır (Veenhoven, 1991:31).

Psikolojik bir yaklaşım, mutluluğun tam anlamı hakkında daha iyi bir anlayış elde etmenize yardımcı olabilir. Psikologlar şunları ifade eder (Ahuvia & Friedman, 1998: 154):

“(a) bilişsel bir unsur olan yaşam doyumu, kişinin bireyin özlemlerini yerine getirme derecesini;

(b) hedonik sevgi, duyuşsal bileşen, çeşitli kişilerin deneyimlerini etkilediği derece hoştur; ve

(c) duyuşsal ve bilişsel bileşenleri bulunan sosyal iyilik halidir.

“Mutlu” olmaktan söz eden sorulara verilen cevapların duyuşsal ölçütlerle daha fazla ilişkili olduğu bulunmuştur (Veenhoven, 1997:34). Bu sonuçlar ayrıca mutluluk ve memnuniyet yanıtlarının sadece küçük bir farklılık ile çok fazla ortak varyasyonu paylaştığını göstermiştir. Ampirik korelasyona ek olarak, mutluluk ve memnuniyet arasındaki fark abartılmamalıdır, çünkü kavramsal olarak hedonik sevgi ve bilişsel tatmin de yakından ilişkili olarak görünmektedir.

Mutluluk ya da öznel iyi olma, bireyin hayatı ile ilgili dair olumlu düşünce ve duygularının kapsam olarak avantajı, bir başka deyişle, bireylerin yaşamlarından aldıkları haz ve olumlu duyguların tamamını ifade etmektedir (Yüksekbilgili ve Akduman, 2016: 97)

Mutluluğun ölçülmesi ile beraber zaman içinde mutluluk seyrinin takip edilmesi olasıyken ölçme metodu ise tartışılmaktadır (Dumludag vd, 2015: 201-230). Aşağıda bu ölçüm metodlarına değinilmiştir.

2.2. MUTLULUĞUN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİ VE KULLANILAN ÖLÇEKLER

2.2.1. Oxford Mutluluk Envanteri

1989 yılında Argyle, Martin ve Crossland'den sonra 2002 yılında Hills ve Argyle tarafından geliştirilen Martin ve Crossland tarafından oluşturulan 29 maddelik Oxford Mutluluk Envanteri (OHI) kullanılmıştır. Mutluluk, 1987'de Argyle ve Crossland tarafından pozitif etki, olumsuz etkiden yoksunluk ve genel yaşam doyumu olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma dayanarak, öznel iyi oluşu tanımlayan 11 ek madde, 21 maddelik Depresyon Envanteri'nden eklenmiştir. Bu maddeler pozitif ifadelere dönüştürülmüştür (Hills ve Michael, 2002:1074)

OHI, mutluluk ölçmek için 1990-2000 yılları arasında birçok farklı çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmalara bir bakıldığında, tüm araştırma sonuçlarının 12'sinde Cronbach alfa katsayısı güvenilirliğinin 0.86 ve üzerinde olduğu görülmektedir (Lewis ve ark. 2002:211). Marmara Üniversitesi Organizasyonel Davranış Yüksek Lisans Programında, OHI, Araştırma Yöntemleri Sınıfı ile Türkçe'ye çevrilmiş ve 101 kişiye uygulanmıştır. OHI'nin iç tutarlılık güvenilirliği 0.70'in üzerinde olmuştur.

2.2.2. Cantril Merdiveni

Yaşam kalitesi (QoL) ölçümleri, diğer faktörlerin yanı sıra, öznelliği nedeniyle araştırmacılar için de bir zorluk oluşturmaktadır (Żmijewska-Tomeczak vd., 2014: 1153). Yetişkin nüfusta bile, QoL anketlerine cevap verirken objektif bir yaklaşımı sürdürmek kolay değildir. 50 yıl boyunca Cantril Ölçeği (CS) genel iyilik, zihinsel sağlık ve mutluluğu ölçmek için etkili bir araç olarak gösterildi. Cantril Merdiveni'nin yönetimini uygulamak kolaydır. Hem katılımcı hem de görüşmeci için büyük bir zaman harcaması gerektirmez. Bu kendinden ankrajlı, tek-madde ölçeği, çeşitli yaş gruplarında refahın bilişsel yönlerini açıklamaya yardımcı olur (Levin ve Currie, 2014: 1047).

CS'nin popülerliği, Gallup'ın Dünya Anketi'ndeki kullanımının ardından önemli ölçüde artmıştır. Döngüsel HBSC (Okul Çağı Çocuklarda Sağlık Davranışı) anketleri de

Cantril Ölçeğini kullanır. 2002'den itibaren, birbirini izleyen dört HBSC araştırmasının sonuçları uyarlanmış bir CS aracılığıyla bir dizi uluslararası karşılaştırmaya ve trend analizi çalışmasına tabi tutulmuştur (Cavallo vd., 2015: 80). CS ayrıca, ergen öznel sağlık belirleyicilerini etkileyen faktörleri ölçmek için kullanılmıştır (Moor vd., 2014: 309). Ek olarak, QoL değerlendirmelerinin nihai sonucu etkilediği klinik çalışmalarda kullanılmıştır ve yanıt verenler için kısa ve özlü anketlerin gerekli olduğu durumlarda kullanım için önemli bir araç olduğunu kanıtlanmıştır (Jenkins vd., 2015: 112). CS bazen yeni tasarlanmış ve uyarlanmış araştırma araçlarının geçerliliğini değerlendirmek için kullanılır (Ng vd., 2015:547). Ölçeğin popülaritesi “dost” tasarımı ve grafiksel temsilinden kaynaklanmaktadır.

2.2.3. Genel Sağlık Anketi

Genel Sağlık Anketi (GHQ), genel popülasyondaki psikiyatrik hastalıklar veya birinci basamak sağlık hizmetleri gibi genel psikiyatrik bozuklukların tanımlanması için bir tarama aracıdır. Ergenlik çağından itibaren her yaş için uygun olan bu anket katılımcının mevcut durumunu değerlendirir ve bu durumun normal durumundan farklı olup olmadığını araştırır. Bu nedenle, kısa dönemli psikiyatrik bozukluklara karşı duyarlıdır, ancak uzun süreli olanlara uymamaktadır. Kendi kendine uygulanan anket iki ana alana odaklanmaktadır (Goldwell ve Williams, 1978:4):

- *Normal fonksiyonların yerine getirilememesi*
- *Yeni ve üzücü fenomenlerin ortaya çıkışı.*

Aşağıdaki sürümlerde kullanılabilir (Goldwell ve Williams, 1978:4):

1. GHQ-60: tamamen ayrıntılı 60 maddeli anket
2. GHQ-30: Fiziksel hastalıklarla ilgili olmayan kısa bir form
3. GHQ-28: 28 maddelik ölçeklenmiş bir versiyon - somatik belirtileri, kaygı ve uykusuzluğu, sosyal disfonksiyonu ve şiddetli depresyonu değerlendirir.
4. GHQ-12: hızlı, güvenilir ve hassas bir kısa form - araştırma çalışmaları için ideal olmaktadır.

2.2.4. Dünya Değerler Araştırması

Dünya Değerler Araştırması (WVS), tüm dünyada 80'den fazla ülkede çeşitli aralıklarla gerçekleştirilen bir ankettir. Adından da anlaşılacağı gibi, WVS'nin amacı insanların değerlerini ölçmektir. Bu araştırma, sosyal bilimler ve pek çok siyaset bilimi öğrencisi ve aynı zamanda diğer sosyal bilim disiplinlerinde öğrenciler tarafından kullanılmaktadır. WVS tarafından üretilen bilgiler karşılaştırmalı çalışmalar için kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen anketlerin bulguları zaman içinde önemli değişimlere uğramış, farklı kültür ve toplumlara ilişkin önyargılı sonuçları ile çelişebilecek zengin deneysel malzeme sağlamışlardır ve onlar hakkında önemli bulgular sağlamışlardır. Bazı fenomenleri anlamak için değerlendirme yapmak oldukça önemlidir (Minkov ve Geert, 2002:4).

1970'den 1979'a kadar, Dünya Değerler Araştırması'nın ilk turundan önce Amerikalı siyaset bilimcisi Ronald Inglehart, ABD'de ve bazı Batı Avrupa ülkelerinde nüfuslardaki değer değişimlerini araştırmak amacıyla anketler gerçekleştirmiştir. Bu araştırmalar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra doğan nesillerin savaştan önceki nesillerdekinden farklı değerlere sahip olduğunu göstermiştir.

Değerleri doğrudan ölçmek zor olduğu için, “belirli türdeki hedeflere tutarlı bir vurgu modelinden çıkarılmıştır” (Inglehart, 1981:884). Hedefler listesi ile sunulduğunda ve hangi hedeflerin en önemli olduğu sorulduğunda, “materyalistler” aşağıdaki hedefleri seçmiştir (Inglehart, 1981:884):

- Ülkede düzeni koruma,
- Yükselen fiyatlara karşı koyma,
- Yüksek oranda ekonomik büyüme sağlama,
- Bu ülkenin güçlü savunma güçlerine sahip olduğundan emin olma,
- İstikrarlı bir ekonomi olma,
- Suça karşı mücadele.

“Post-materyalistler” ise şu hedeflere öncelik vermiştir (Inglehart, 1981:884):

- Hükümetin kararlarında insanlara daha fazla söz verme,
- Konuşma özgürlüğünü koruma,
- İnsanlara işte ve toplumda daha fazla söz hakkı verme,
- Şehirleri ve kırsal bölgeleri daha güzel yapmaya çalışma,
- Daha arkadaş canlısı bir topluma doğru ilerleme,
- Fikirlerin paradan daha çok değerli olduğu bir topluma doğru ilerleme.

Inglehart'ın çalışmasının kuramsal çerçevesi, kıtlık hipotezi olmuştur. İnsanlar nispeten kıt olan şeylere öncelik verir. Böylece, nispeten güvenli ve varlıklı koşullar altında savaştan sonra Batı toplumlarında yetişen nesiller, daha önceki nesillere kıyasla para ve maddi ihtiyaçlarla daha az ilgilenmişlerdir (Inglehart, 1981:880-81).

Bu anketler ayrıca Maslow'un ünlü bir ihtiyaçlar hiyerarşisi kavramıyla şekillenmiştir. Maslow'a göre, fizyolojik ihtiyaçlar sosyal, entelektüel veya estetik ihtiyaçlara göre önceliklidir (Inglehart, 1981:881). Inglehart'ın sonucu, belli bir noktanın ötesinde, maddi üretimin azalan bir getiri yaratmasıdır.

İşte bu yüzden toplumlar daha varlıklı hale geldiklerinde ve insanlar temel maddi güvence altına alındığında, hayattaki diğer şeylere değer verecek ve materyalist değerler post-materyalist değerlerle değiştirilecektir. 1970'lerde ABD ve Batı Avrupa'da yapılan araştırmalara benzer bir şekilde Inglehart daha sonra dünyanın geri kalanına döndü ve 1990'da ilk Dünya Değerleri Araştırması yapıldı, ardından 1995'te ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci turlar yapıldı. Sırasıyla, 1999-2001 ve 2005-7 ve 2010-14. Bu araştırmalarda hayatta kalma değerleri ile kendini ifade etme değerleri arasında bir ayrım olarak yeni bir değer boyutu getirilmiş olmasına rağmen. materyalist ve post-materyalist değerlere odaklanılmıştır. Sağkalım değerleri ve kendini ifade değerleri birbirlerinin zıtlıkları olarak belirtilir. WVS'ye göre hayatta kalma değerlerine sahip insanlar(Inglehart, 1981:881):

- Ekonomik güvenliği, kendini ifade etmeye tercih eder,
- Erkeklerin kadınlardan daha iyi politik liderler olduğunu düşünür,

- Erkeklerin kadınlardan daha çok bir hakkı olduğunu düşünür,
- Başarı duygusu üzerinde iyi bir gelir ve güvenli bir işe öncelik verir,
- Eşcinselliğin asla haklı olmadığını düşünür,
- Yabancıları reddeder,
- Mutsuz olur, hayattan memnun olmaz,
- Politika ve çevre korumaya dahil olmamaktadır.

Kendini ifade eden değerler tam tersini vurgular. Kendini ifade değerleri olan insanlar, yabancılar, eşcinseller ve lezbiyenler de dahil olmak üzere çevre koruma, cinsiyet eşitliği ve yabancı grupların hoşgörüsüne yüksek öncelik verirler. Aynı zamanda siyasette daha fazla yer alırlar, daha mutlu olurlar ve başkalarına daha fazla güvenirlir (Inglehart, 2007:28).

WVS'nin bir bulgusu da, Batı olarak adlandırılan gelişmiş dünyadaki insanların kendini ifade etme değerlerinin yüksek seviyelere sahip olmalarıdır. Oysa dünyanın geri kalanındaki insanlar büyük ölçüde hayatta kalma değerlerine sahiptir. Anket ayrıca, kendini ifade etme değerleri ve demokrasi arasında güçlü ve pozitif bir ilişki tespit etmiştir. İstikrarlı demokrasisi olan devletlerde, insanlar anti-demokratik devletlerden çok daha yüksek bir dereceye kadar post-materyalist, kendini ifade eden değerlere sahiptir. Öyleyse, açık soru, belirli değerlere yol açan veya belirli değerlerin demokrasiye daha elverişli olup olmadığı veya demokrasinin olup olmadığıdır. Inglehart, kendini ifade etme değerlerinin demokrasi için bir ön koşul olduğunu iddia etmekte ve bu değerleri yaratanın demokrasi olduğunu belirtmektedir(Inglehart, 2003:56).

Ekonomik kalkınma ve modernleşme, demokrasi için daha elverişli olan kendi kendini ifade etme değerlerine doğru bir ilerlemeye yol açmaktadır. Çünkü bu değerler “otoriter rejimlerin meşruluğunu aşındırmakta ve demokrasiyi gittikçe daha muhtemel hale getirmektedir”. WVS anketlerine www.worldvaluessurvey.org adresinden erişilebilmektedir. WVS, resmi web sayfasında “merkezi bir kurum olan Dünya Değerleri Anketi Derneği tarafından koordine edilen bir sosyal bilimciler ağı” olarak

tanımlanmaktadır. Organizasyon yapısı “yürütme komitesi”, “bilimsel danışma komitesi” ve sekreteryadan oluşmaktadır. Ronald Inglehart, anketin oluşturulmasında merkezi bir rol oynamıştır ve WVS verilerini kullanarak kapsamlı bir şekilde yayımlanmıştır (Inglehart ve Welzel, 2010:552).

2.2.5. Yaşam Memnuniyeti Skalası (SWLS)

SWLS, global yaşam doyumunu, yani bir bütün olarak yaşam doyumunu (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985:74) ölçmek için geliştirildiğinden, çeşitli yaşam alanlarıyla ilgili (olumlu ve olumsuz) etki, mutluluk veya tatmin içermemektedir. Bunun yerine, beş eşanlı ifadeyle oluşur. Yaşam memnuniyeti mutluluktan ve olumlu etkiden farklıdır, çünkü bunlar bilişsel olmaktan çok duygusaldır (Diener, Suh, Lucas ve Smith 1999:277). Yaşam memnuniyetini mutluluğun dışında ölçmek, yalnızca öznel iyi oluşun ayrı bir yönü olduğu için değil, aynı zamanda iyi olma öngörücüleriyle farklı ilişkide olduğu için de yararlıdır (Pavot ve Diener 1993:164).

Yaşamdan memnuniyet değerlendirmesi, bilişsel bir yargısal süreçtir. Yani, birisinin hayatında iyi ve kötü yönleri ele aldığı bir süreç olarak yorumlanabilir. Yaşam memnuniyeti “bir kişinin seçtiği kriterlere göre yaşam kalitesinin global bir değerlendirmesi” olarak tanımlanmaktadır (Shin ve Johnson 1978:478).

İnsanlar kendilerini belirledikleri bir iç standartla karşılaştırır. Bu standart kendini başkalarıyla kıyaslayarak oluşturulmamıştır: Sorular, insanların kendilerini başkalarının başardıkları şeyle kıyasladıklarında ne kadar memnun oldukları ile ilgili değildir. Başka bir deyişle, insanlar kendi standartlarını inşa ederler ve belli bir zamana kadar ulaştıkları şeylerle kendilerini karşılaştırırlar. Küresel yaşam memnuniyetinin, belirli alanlar yerine genel olarak hayatla ilgili olduğunu belirtmek önemlidir. Yaşam alanlarının yaşam doyumuna katkıda bulunduğu konusunda bazı anlaşmalar bulunsa da, insanlar 6 farklı alana farklı ağırlıklar atayabilirler: örneğin, sosyal temaslar ilgili olabilir, ancak bunlar başkalarına göre daha önemlidir. Ek olarak, insanlar ölçeğin kapsamına girmeyen önemli başka şeyler de bulabilirler. Dolayısıyla, alana özgü bir ölçek, küresel yaşam memnuniyetinin tüm kapsamını içermez. Genellikle tek maddeli bir ölçekten oluşan önceki küresel yaşam doyumunu önlemlerinden farklı olarak (Kahneman ve Krueger

2006:6), SWLS tümünün küresel yaşam doyumuna girmesini sağlayan beş maddeden oluşmaktadır: (1) Çoğu yönden hayatım benim idealime yakındır; (2) Hayatımın koşulları mükemmel; (3) Hayatımdan memnunum; (4) Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri aldım; ve (5) Hayatımı yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.

2.2.6. Eurobarometer Araştırması

Özel Eurobarometer, Avrupa Komisyonu'nun talebi üzerine 2013 baharında yapılan bir kamuoyu araştırmasıdır (EC 2013). “Bu raporun “özel” olmasının sebebi, belirli bir tematik alana odaklanan bir rapor olmasıdır.

Eurobarometer 1973'te kurulmuş ve Avrupa Birliği (AB) çapında ve ulusal düzeyde çeşitli konularda Avrupa halkının tutumlarını ölçmek için kullanılmaktadır. Bu anket için, 28 AB üye ülkesinde farklı sosyal ve demografik gruplardan 27.000'den fazla katılımcı yüz yüze görüşmelerde yer almıştır. Veri seti oldukça büyük olmasına rağmen, veri miktarının veri kalitesi ile doğrudan bir korelasyona sahip olmadığı varsayımı gibi göz önünde bulundurulması gereken birkaç sınırlılık vardır. Örneğin, Eurobarometre anketlerinin “kara kutu metodolojisi” ile ilgili eleştiriler bulunmaktadır (<http://ec.europa.eu>).

Yayınlanmış sonuçların güvenilirliğini ve geçerliliğini sınırlı kılan kaygılar (Nissen 2014:73) örneklemin bileşimi ile ilgili belirsizlikleri içermektedir. Anket sorularının anlatımı, çevirisi ve geri çevirisi; sonuçların analizi, yorumu ve sunumu Eurobarometer'in AB gündemlerine dair politik bir araç olarak kullanılabilir. Nitekim, özel Eurobarometer “vatandaşları bilim, araştırma ve inovasyonla daha iyi bir şekilde meşgul etmek ve araştırma yenilikleri teşvik etmek” amacıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece, bu uygulamanın amacı sadece veri toplamak değil, aynı zamanda daha geniş bir kitlesel katılımı ve iletişimi kolaylaştırmak olmuştur. Eurobarometer, toplumdaki, bilimdeki daha geniş konulara daha önce katılmış bir araştırmaya, sorumlu araştırma ve inovasyon (RRI) ile ilgili konuları entegre etmiştir.

2.2.7. Genel Sosyal Anket (GSS)

1985 yılında kurulan GSS programı, 10 il genelinde telefon anketleri üzerinden yürütülmektedir. GSS, trend analizi ve gelişmekte olan sorunları ele alan, yeni kavramları test etme ve geliştirme kapasitesine olanak veren, düzenli kesit verileri toplanmasıyla tanınmaktadır. Genel Sosyal Anketin (GSS) iki temel amacı şu şekildedir (Statistics Canada, 2005:4):

a) Yaşayan değişiklikleri gözlemlemek için sosyal eğilimler hakkında bilgi toplamak,

b) Mevcut ya da ortaya çıkmakta olan ilginin belirli sosyal politika konuları hakkında bilgi sağlamaktır.

Belirtilen hedefleri karşılamak için, GSS tarafından toplanan veriler iki bileşenden oluşur. Bunlar; sınıflandırma ve temel içeriktir.. Sınıflandırma içeriği, çekirdek verilerinin analizinde kullanılmak üzere nüfus gruplarını tanımlama araçlarını sağlayan değişkenlerden oluşur. Sınıflandırma değişkenlerinin örnekleri yaş, cinsiyet, eğitim ve gelirdir. Temel içerik, toplumdaki yaşam koşulları ve refahla ilgili değişiklikleri ölçmek ve belirli politika konularını bilgilendirmek için veri sağlamak üzere tasarlanmıştır.

2.3. MUTLULUK KONUSUNUN EKONOMİ BİLİMİNDEKİ YERİ

Mutluluk ekonomisi; mutluluğun, pozitif ve olumsuz etkilerini, esenliğin yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve ilgili kavramların niceliksel ve teorik bir araştırması konumundadır. Tipik olarak, servet, gelir veya kârdan ziyade, mutlulukla ilgili önlemleri, en üst düzeye çıkarılacak bir alt dal olarak değerlendirir. Alan, 20. yüzyılın sonlarından bu yana, örneğin mutluluk ve ilgili kavramları ölçmek için yöntem, anket ve endekslerin geliştirilmesiyle önemli ölçüde büyümüştür. Bulguları ekonomiye yönelik bir meydan okuma olarak tanımlanmıştır (Johns ve Ormerod, 2007:37).

Doğası gereği, mutluluğun öznel olduğu bilinmektedir. Bir kimsenin mutluluğunu başkalarıyla karşılaştırmak zordur. Kültürler arasında mutluluğu karşılaştırmak

özellikle zor olabilir. Ancak, birçok mutluluk ekonomisti bu karşılaştırma problemini çözdüğüne inanmaktadır. Mutluluk tipik olarak öznel ölçütler kullanılarak ölçülmektedir. Bu alt dala dair en önemli endişe her zaman insanların mutluluk anketlerine verdiği cevapların doğruluğu ve güvenilirliği olmuştur. Yaşam boyu, gelir ve eğitim gibi objektif ölçütler genellikle öznel olarak mutluluğa etkileri oldukları varsayılmaktadır. Yaşam kalitesi ya da refahı terimleri genellikle bu daha objektif önlemleri kapsamak için kullanılır (Easterlin vd. 2010:45).

Spesifik olarak, çalışma hayatının fiziksel ve zihinsel koşullarının ağır olduğu mutluluk ve psikolojik iyi oluş çalışanlara dinamizm sağlamaktadır. Bu özelliklere sahip çalışanların veriminin arttığı görülmektedir (Karacaoğlu ve Köktaş, 2016:125).

Bazı bilim adamları, mutluluğun hem öznel hem de nesnel olarak ölçülebildiklerini ileri sürerek beynin sevinç merkezini gözlemleyerek ileri görüşlülüğü ölçebildiklerini iddia ederler. Bu, felsefi konuları gündeme getirirse de, bunun rapor edilen öznel mutluluğa göre daha güvenilir olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışma konusudur (Oswald, 2003:140).

Mutluluk, esenlik ya da yaşamdan memnuniyet, klasik ve neo-klasik iktisatta ölçülemez olarak görülmüştür. Van Praag vd. (2004:5), gelirden elde edilen refahı açıkça ölçmek için büyük anketler düzenleyen ilk kişiydi. Bunu Gelir Değerlendirme Sorusu (IEQ) ile yapmıştır. Bu yaklaşıma Leyden Okulu denmektedir.

2.4. MUTLULUĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Mutluluk giderek, kamu politikasının etkinliğini yönlendirmek ve ölçmek için önemli ve faydalı bir yol olarak kabul görmeye başlamıştır (Cho, 2015:306). Bir ülkenin ekonomik performansının yanı sıra sosyal, kültürel, politik ve çevresel faktörlerin insanların mutluluğu üzerinde etkisi olabilir. Bu nedenle, bir ülkenin mutluluğu, ekonomik kaynakların dağılımı ve bazı ülkeler için politika ve çevre koşullarının iyi bir göstergesi olabilir. Halihazırda, politika yapımcılar, gelişmekte olan ülkeler için gayri safi milli hasıla (GSMH) arttıkça mutluluğu geliştirmenin çok önemli olup olmadığını tartışmakta ve küresel çapta milli mutluluk (GHN) kavramını kabul etmektedir.

Dünyayı olumsuz etkilemeyen iyi yaşam koşulları yaratmak için yeni bir ekonomiye ihtiyaç vardır. Bu, mevcut sistemden radikal bir değişimi gerektirebilir, böylece yirmi birinci yüzyıl siyasileri, sivil toplum örgütleri ve akademisyenler ilerlemeyi anlamak için ekonomik büyümenin ötesine geçerler (NEF, 2012:16). Kişiler, diğer insanlarla kıyaslamalı biçimde, kendi refah seviyesini algılamaya başladıkça gelirin mutluluk üzerindeki etkisi düşmektedir (Köksal ve Şahin, 2015:45). Kişinin mutlak gelirini değil görelî gelirine daha çok önem vermesi ve kişinin elde ettiği gelir yükseldikçe daha çok gelir elde etme arzusu ise ön plana alınması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Çirkin ve Göksel, 2016:375).

Aktaş (2015:45)'in çalışması, mutluluk, insani gelişme, kişi başına düşen gelir ve mutluluk, insani gelişme ve yoksulluk arasındaki ilişkinin belirlenmesinde çok boyutlu yoksulluk verilerine dayanmaktadır. Yüksek düzeyde insani gelişme gösteren zengin ülkelerin ortalama mutluluk seviyeleri de yüksektir. Bununla birlikte, düşük insani gelişme düzeyine sahip olan en yoksul ülkelerde, genellikle bireylerin ortalama mutluluk düzeyleri oldukça düşüktür. Böylece, gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasında önemli bir mutluluk boşluğuna rastlanmıştır.

Mutluluğu etkileyen faktörler psikolojik, ekonomik, eğitimsel, sosyal ve politik olmak üzere çok yönlüdür (Russell, 2013).

2.4.1. Sosyo Demografik Değişkenler

2.4.1.1. Cinsiyet

Mutluluk, günümüz dünyasında politika yapımcılar için önemli bir konudur, çünkü mutluluğu geliştirmek, bir ülkenin gayri safi milli hasılasını (GSMH) artırmak için önemlidir.

Cinsiyet de dahil olmak üzere demografik değişkenler bazen mutluluğun zayıf belirleyicileri olarak görülür (Diener ve ark. 1999:569). Özellikle ergenlerle ilgili olarak bulgular sonuçsuz kalmıştır. Goldbeck ve ark. (2007:969), kızlara göre erkeklerde daha

düşük bir yaşam memnuniyeti bildirmişlerdir. Bu durum, cinsiyet etkileriyle ilgili diğer çalışmalarla uyumludur (Moksnes ve Espnes 2013:2921), Toplumsal cinsiyetin mutluluk ve esenlikle doğrudan bir ilişkisi bulunmadığı yönündeki önerileri kabul edilse de, bu tür sonuçlar cinsiyetin diğer değişkenlerin etkisini şartlandırması olasılığını dışlamamaktadır. Yani, öznel iyi oluş oluşumu süreci, erkekler ve kızlar arasında farklıdır.

Araştırmanın bulguları, kadınlara dair rastgele etki modeline dayanan anlamlı olmayan bir etki büyüklüğüdür (Kasapoğlu ve Kış, 2006:770). Bu bağlamda, kadınlara dair mutlulukla ilgili bir fikre varmak doğru görünmemektedir.

Benzer şekilde, Tkach ve Lyubomirsky (2006:183) erkeklerin ve kadınların eşit derecede mutlu olduğunu bulmuş olsalar da, mutluluk artırıcı stratejilerin kullanımında cinsiyet farklılıklarını tespit etmişlerdir. Bu farklılıklar da yaşam doyumu farklı alanlarına atfedilebilir. Kızlar, aile ve arkadaşlarla birlikte olduklarında daha tatmin olurlar fakat genel yaşam memnuniyetinde anlamlı bir fark yoktur (Casas vd. 2007:260).

2.4.1.2. Yaş

Mevcut bulgular, yaş ve mutluluk arasında orta yaşta en düşük, gelir ve eğitim ve diğer kişisel özellikler için kontrolün olduğu U şeklinde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bazı psikologlar, yaşam doyumunun yaşam döngüsünde çok az ya da çoğunlukla hiçbir değişiklik göstermediğini iddia etmeye eğilimlidirler. Psikoloji literatüründe geçen Mroczek ve meslektaşlarının yakın zamandaki çalışmaları, 65 yaşında mutlulukta zirveye ulaşan, eğrisel bir ilişki bulmaktadır. Bu bulgu, tersine U şeklinde bir eğridir, ekonomik literatürde ortaya çıkan görüş birliğinin tersidir. Çok değişkenli analiz kullanan son iktisat literatürü, U şeklinde bir modelin prevalansı üzerinde uzlaşma eğilimi göstermektedir; mutluluk, orta yaşta asgari seviyeye ulaşmakta, gelir, sağlık ve eğitimdeki farklılıkları kontrol etmektedir. Bu tartışma, bu iki disiplin arasındaki açık etkileşim eksikliğini işaret ediyor gibi görünmektedir (Lelkes, 2008:14).

2.4.1.3. Medeni durum

Evlilik, bireysel hayatı ve mutluluğu etkileyen ana kurum olarak kabul edilir. Bununla birlikte, mutluluk ve evlilik arasındaki ilişki son derece karmaşıktır (Williams, 1988:454). Farklı çalışmalarda, evlenmemiş insanların, boşanmış olanlardan daha mutlu olduğunu evlilerin ise hiç evlenmemiş insanlardan daha mutlu oldukları vurgulanmaktadır (Botwin, Buss ve Shackelfors, 1997:107).

Aslında evlilik, insan ihtiyaçlarını karşılar; samimiyet ve karşılıklı destek kaynağıdır; Daha iyi sağlık durumu ve minör ölüm oranını desteklemenin yanı sıra bireysel benlik saygısının artmasına yardımcı olur (Campbell, 1976:16). Ancak evlenmiş kişilerin evlenmemiş kişilere karşı avantajının, evliliğin faydalı etkisinden mi yoksa evlilik psikolojisi içindeki seçimin daha psikolojik sağlıklı kişilerden mi kaynaklandığı açık değildir (Glenn ve Weaver, 1988:318). Yine de, evliliğin mutluluk üzerinde olumlu etkileri varsa, bu etkiler çok güçlü değildir (Di Cesare ve Amori, 2006:4).

Sonuç olarak, çalışanlar açısından bakıldığında, evli personelin bekarlardan daha mutlu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kendilerini ılımlı gelir seviyesinde götren personel, kendilerini daha düşük gelir seviyesinde belirleyen personelden daha mutludur (Yazıcı vd. 2016:1).

Evlilik ve mutluluk arasındaki ilişkiye dair toplumsal cinsiyet farklılıkları ile ilgili epidemiyolojik araştırmalar, kadınların erkeklerden genellikle daha kaygı verici olduğunu ve evli olmayan kadınların (dul ve boşanmış olanlar dahil) evli kadınlara göre daha fazla zihinsel rahatsızlık çekme riskinin olduğunu göstermiştir (Thoits, 1986:417). Birçok çalışma, evliliklerin her iki cinsiyet için de olumlu etkileri olmasına rağmen, bu etkilerin erkeklere göre kadınlardan daha yüksek olduğunu göstermektedir (Aneshensel, Frerichs ve Clark, 1981:692). Bir başka yaklaşım ise, evlilik ilişkisinin (evliliğin değil) kalitesi bireysel refah için önemli sayılmaktadır(Williams, 1988:455).

2.4.1.4. Sağlık ve İnanç durumu

Mutluluğun sağlığa olan etkisini değerlendirmek, öncelikle bu kavramları açıkça tanımlamayı gerektirmektedir. Çünkü, “mutluluk” ve “sağlık” terimleri, her ikisi de birbiriyle örtüşen farklı anlamlarla kullanılır. İkinci bir gereksinim ise, bu kavramların uygun önlemlerinin seçilmesidir. Mutluluk, bireyin bir bütün olarak yaşamından duyduğu genel memnuniyet olarak tanımlanır (Veenhoven, 1984:2). Böylelikle mutluluk, bir akıl durumudur ve bu nedenle, tek ve doğrudan sorulardan oluşan sorgulama teknikleri kullanılarak ölçülebilir. Mutluluğun beyanata dayalı ölçülmesi, çok kesin olmamakla birlikte oldukça geçerli görünmektedir (Veenhoven, 1984:3).

Sağlık kavramına gelince, hastalığın veya kusurun olmaması anlamında kullanılmaktadır. Öte yandan, fiziksel sağlık tıbbi değerlendirmeler kullanarak veya beyanat kullanarak nesnel olarak ölçülebilmektedir. Mutluluk ve fiziksel sağlık üzerine çok sayıda kesitsel çalışma vardır. (Veenhoven, 2006b). Helliwel (2002) araştırması tutarlı pozitif ilişkiler göstermektedir. Korelasyonlar +.10 ile +.40 arasında değişmekte olup, yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve kişiden büyük ölçüde bağımsız görünmektedir (Helliwel, 2002: 339). Korelasyonlar hasta popülasyonlarında genel halktan daha yüksek olma eğilimindedir. Mutluluğun kendi kendine derecelendirilmiş sağlıkla olan korelasyonları, tıbbi muayenelere dayanan mutluluk ve sağlık göstergeleri arasındaki korelasyonlardan biraz daha güçlüdür, fakat bu, ‘gerçek sağlık’ ile ilişkinin zayıf olduğu anlamına gelmemektedir. Son zamanlarda yapılan bir ulusal çaplı araştırma 46 ülkede çok benzer korelasyonlar bulmuştur; bu, 5 basamaklı sağlık puanında bir puan farkı olup, mutluluğun 0.6 puanlık bir farkına karşılık gelmektedir (Helliwel, 2002: 339). Bu çalışmalar, istatistiksel bir ilişki olduğunu açıkça göstermektedir, ancak bize neden ve sonuç hakkında bilgi vermemektedir. Korelasyonlar sağlığın mutluluğa etkisinden kaynaklanabilir. Neden ve etkiyi çözmek için takip çalışmalarına ihtiyacımız bulunmaktadır.

Fiziksel sağlığın mutluluk üzerindeki etkisini değerlendirmek adına yapılan çalışmalarda, 12 yıl boyunca takip edilen yetişkinlerde gerçekleştirilen çalışmada bir ilişki bulunamamıştır (Chiriboga, 1982: 23). Orta yaşlı Amerikalıların 12 yıllık

takibinde, mutluluk ile sağlık arasında bir ilişki bulunmuştur, ancak bunun dönemde fiziksel sağlığın değişmesinin etkisi yoktur (Palmore, 1977: 315).

Yine ABD’de evli çiftler arasında 12 yıllık bir takip sonucunda başlangıçtaki sağlık durumu ve daha sonraki mutluluk arasında az bir ilişki bulunmuştur ($r = +.13$ $p <.001$). Başka bir çalışmada aynı zamanda, temel sağlık durumunun daha sonraki sağlık üzerindeki daha guclu bir etkisini de gözlemlemiştir ($r = +.37$ $p <.001$, Hawkins & Booth, 2005: 456). Bu sonuçlar mutluluk ve sağlık arasındaki gözlenen korelasyonun buyuk olude mutluluğun nedensel etkisine bağlı olacağını göstermektedir.

Temel inançlar çocuklukta şekillenmeye başlar ve değişime karşı dirençlidir. Aksine pek çok kanıtla karşılaşıldığında bile, temel inançlar katı kalabilir. Bu durum, sıklıkla yoğun duygularla ilişkilidir.

Mutluluk belirsiz bir kavramdır. Çeşitli araştırmacılar tarafından birçok şekilde tanımlanmıştır (Sillick & Cathcart, 2014:494). Mutlulukla ilgili bazı kavramları iyi olma, sevinç, tatmin, zevk, yaşam kalitesi, zihinsel sağlık, olumlu duygular, benlik saygısı ve gelişmedir.

Mutluluk, olumlu ya da hoş bir duygu durumda olmak üzere tanımlanan, duygusal ya da zihinsel bir rahatlık durumu olarak duşunulebilir. Bu basit bir durumdan yoğun neşeye kadar değişebilir. Araştırmacılar, mutluluğu, biyolojik, psikolojik, dini ve felsefi kaynakları gibi çeşitli şekillerde tanımlamaya çalışmışlardır. Mutluluk ve nasıl elde edilebileceği ile ilgili soruları araştırmak için çeşitli bilimsel yöntemler kullanırlar.

Herkesin mutlu olmak istediği şuğhesiz bir gerçektir. İnsanlar, neşe olusunu gerçekleştirmek için meditasyon, yardım, yoga, hobiler ve egzersiz gibi etkinliklere katılırlar. İnsanların buyuk çoğunluğu, banka hesaplarında para, evlilik durumunda mutluluk, sadık arkadaşlar, başarılı çocuklar, güzel iklim, pahalı eşyalar, lüks verimli yaşam ve benzerleri ile daha mutlu olmaktadır. Bunlar, mutluluğa yönelik en genel goruş olmasına rağmen, son çalışmalar, inanç düzeyinin, bir kişide içsel mutluluk hissi üzerinde derin bir etkisi olduğunu göstermiştir (Rizvi ve Hossain, 2016:781).

2.4.2. Ekonomik Değişkenler

Ekonomik değişkenler olarak İşsizlik ve istihdam, Gelir ve Enflasyonun mutlulukla ilişkisi açıklanmıştır.

2.4.2.1. İşsizlik ve istihdam

Çalışmanın, mutluluğun önemli bir bölümünü oluşturduğu kabul edilir. Bazı insanlar için, çalışmanın mutluluklarını, kişisel başarı memnuniyeti ile arttırdığı doğrudur; diğerleri için stres ve endişeyi artırarak onların mutluluğunu azaltır. Mutluluğun durumu, düzenli veya olağan dışı istihdam gibi bir kişinin iş durumuna bağlı olarak farklılık gösterecektir. Ancak durum bu kadar basit değildir, çünkü çalışmanın amacı bireyler arasında farklılık gösterebilir. Tedavi, eğitim, çalışma şekli (düzenli ve düzenli olmayan) arasında farklılık gösterebilir. Bu anlamda, iş durumuna odaklanarak mutluluğun durumunu araştırmak anlamlıdır (Frey, 2008:14).

Bu bağlamda yazın, iş ile öznel iyi oluş arasındaki ilişki etrafında dönen sorularla ilgilidir. Araştırmaların büyük bir bölümü, iş kaybetme ve işsiz kalma etkisini analiz ederek geniş marjı araştırmaktadır. Bir diğer önemli çalışma alanı, istihdam koşulları, serbest meslek ve potansiyel kamu sektörü memnuniyeti primleri etrafında dönen iş tatmini belirleyicilerine odaklanmaktadır. Literatürdeki daha küçük bir kısım, mutluluğun iş gücü piyasası sonuçları ile ilgili potansiyel itici etkilerini araştırmaktadır. Çalışmalar, işin insanların refahı için çok önemli bir belirleyici olduğunu kanıtlamaktadır. Bu ifadenin en bariz kanıtı, bireylerin işsiz kalmaya başladıklarında olumsuz bir gelir kaybına yol açan zararlı etkileridir. Kişinin kimliğini, toplumdaki amacını ve başkalarıyla olan ilişkilerini kaybetmesi, bu manevi olmayan işsizlik maliyetinin ana nedenleri olarak tanımlanmaktadır (Winklemann ve Winklemann, 1995:293).

Bu belirleyiciler hayattan genel tatmin için esas olsa da, insanların çalışırken oldukça olumsuz duygusal etki yaşadıkları gösterilmiştir. Ayrıca, işsizlerin gün boyu keyifli faaliyetler için geçirdiği süreye göre, çalışanlar bir etkinlik sırasında yaşanan olumsuz duygusal etkiyi telafi edebilirler. Bu sonuçlar, işsiz bireyin öznel iyi oluşuna

daha sofistike bir bakış açısı kazandırır. Daha da önemlisi, işsizler ile çalışanlar arasındaki genel yaşam doyumu açığı, bu son sonuçlarla sorgulanmamakta ve hayati önem taşımaktadır. İş doyumu belirleyicileri ile ilgili olarak, literatür, beş değişken ile özetlenebilmektedir. Bunlar, meslektaşları ve denetçilerle ilişkiler, görev çeşitliliği ve iş güvenliği iş doyumu, iş tatmini iş arama çabası, terfi, serbest meslek sahibi, muhtemelen daha fazla özerklik, kamu sektöründe bir memnuniyet primi gibi görünmektedir. Bazı çalışmalar net bir nedensellik testine sahip olmamakla birlikte, birkaçı bu mevcut görüşlere itiraz etse de, kanıtların çoğunluğu bu modeli doğrulamaktadır (Frey ve Stutzer, 2000:919).

2.4.2.2. Gelir

Ekonomistler gelir ve mutluluk arasındaki ilişkiyi derinlemesine analiz etmişlerdir. Çünkü mutluluk, iyi bir yardımcı gösterge olarak görülmektedir (Easterlin, 1974:92). Son çalışmalar gelir ve mutluluk arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Easterlin (2001:466), yüksek gelirli insanların daha düşük gelirli insanlardan daha iyi bir nicelik kalitesi ilişkisi ile istediklerini elde etmek için daha fazla olasılıkları olduğunu düşündüklerinde bu basit ilişkinin kolayca çıkarılabileceğini açıklamaktadır. Yaşam döngüsü modelini dikkate alırsak aynı sonuca ulaşamamıştır: ortalama olarak emeklilik yaşlarına kadar gelir iyileştirmesi öznel refahtaki ilerlemeyle uyumsuz, bu yüzden iki değişken arasındaki ilişki doğrusal değildir (Easterlin, 2001:466),

Gelir, refah üzerinde kabaca dengeleyici etkilerle yükselir. Bu, yaşam döngüsünde belirli bir noktada bulunan insanların, geleceğe göre bugünlerde daha iyi olacağını ve bugün geçmişte olduğundan daha iyi olacağını düşündükleri anlamına gelir. Bireysel gelir, meslek statüsü ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Ücretli çalışma, stres ve depresyonun daha düşük seviyesine, aynı zamanda daha yüksek tatmin ve benlik saygısı düzeylerine sıkı sıkıya bağlıdır, ancak iki cinsiyet üzerindeki etki farklı görünmektedir (Thoits, 1986:417). Erkeklerle kıyaslandığında, kadınlar daha yüksek stresle karakterizedir (Roxburgh, 1996:266).

2.4.2.3. Enflasyon

Enflasyon ve işsizlik belki de politika yapıcılar için en önemli iki makroekonomik politika hedefi ve yurttaşlar için doğrudan endişe kaynağıdır. Herhangi bir para politikası öğrencisinin bildiği gibi, genel politika sorunu, kısa vadeli bir Phillips ilişkisine tabi olarak, enflasyon ve işsizlik alanı üzerinde tanımlanmış bir sosyal refah kaybı işlevini en aza indirmek olarak kullanılmaktadır. Genellikle kurban oranının tahminleriyle tamamlanan dinamik bir ortamda politika sorunu, enflasyonla mücadele politikasının en uygun yolunu belirlemektir (Ruprah ve Luengas, 2011:60).

Sosyal refah fonksiyonlarının ampirik tahminleri, geleneksel olarak, tercih yapısının önayak olmasıyla ilgili problemlerle boğuşmaktadır. Ancak son zamanlarda bu problemler, mutluluk anketlerinden elde edilen kayıp fonksiyonundaki enflasyon ve işsizlik ağırlıklarının doğrudan hesaplanmasıyla önlenmiştir. Bu verileri geniş kapsamlı refah kavramı altında kullanan literatür, birbiriyle değiştirilebilir mutluluk ve yaşam doyumu endekslerini kullanmaktadır. İşsizlik-enflasyon-mutluluk konusundaki çalışmaların çoğu, yaşam doyumu indekslerini kullanır. Kavramlar biraz farklı olsa da, farklı anketlerdeki cevaplar oldukça ilişkilidir(Ruprah ve Luengas, 2011:60). Ayrıca, bir dizi doğrulama çalışması mutluluk sorularının refahla ilgili anlamlı bir şey ortaya koyduğunu göstermektedir. Beyanata dayalı mutluluk, yüksek test-tekrar test korelasyonlarına sahiptir ve psikometrik analizde kullanılan değişkenlerle iyi korelasyon gösterir. Örneğin, mutluluk puanları, katılımcıların demografik özellikleri ile iyi bir korelasyon göstermektedir. Böylelikle, enflasyon-işsizlik-mutluluk araştırması, kendinden bildirilen mutluluk puanlarının, yüksek bir sinyal oranına sahip gerçek bir fayda ölçüsü olduğunu varsaymaktadır (Woodford, 2001:7). Ancak, mutlulukla ilgili çoğu çalışma, neredeyse sadece OECD ülkelerinin verilerine dayanmaktadır ve Latin Amerika'da enflasyon-işsizlik-mutluluk çalışması daha azdır. Latin Amerika ülkeleri daha fazla şoka maruz kalmakta ve daha yüksek makroekonomik dalgalanmalara sahiplerdir. OECD ülkelerine göre çok az veya hiç sosyal güvenlik ağına sahip değillerdir (Ruprah ve Luengas, 2011:60).

Genel olarak literatür, OECD'ye ilişkin gelişmiş ülkelere odaklanmaktadır. En önemli endişe enflasyonun maliyetini, enflasyon ve işsizlik arasındaki belirli bir

mutluluk seviyesinde işsizlik açısından belirlemektir. Dikkate alınan işsizlik etkileri hem toplumsal hem de kişiseldir. Araştırmalar, hem enflasyonun hem de işsizliğin mutluluğu azalttığını, ancak işsizlik oranındaki yüzde puanlık bir artışın, enflasyondaki yüzde puanlık artıştan ziyade mutsuzluk üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Bu her zaman böyle değildir, örneğin Bjorjlund ve Freeman (2008:4), ulusal işsizliğin artmasına yanıt olarak İsveç'te ortalama mutlulukta düşüş olmadığını tespit etmiştir. İşsizlik-enflasyonun marjinal ikame oranının, 1.6 kattan, 2 katına ve hatta 4,7 katına kadar bir dizi tahmin vardır (Blanchflower, 2007:1).

Ticaret alt kalemleri bazen alt gruplar için hesaplanırken, iş çevrimlerinin maliyetleri farklı gruplar (fakirlere karşı zengin) için farklı olabilir veya farklı siyasilere göre farklı bakış açıları vardır. Ticaretin ampirik tahmini iki temel problemle karşı karşıyadır. İlk sorun, öznel iyi oluşa dair verilerin ordinal olmasıdır. Örneğin, tipik bir yaşam doyumu sorusu şu şekildedir: “(a) çok memnun, (b) oldukça memnun, (c) çok memnun değil, (d) hiç memnun değil” Kardinalizasyona yaklaşım, önceki kategoriler için 1’den 4’e kadar değerler atamak ve bu tahsis edilmiş değerlerin basit ortalaması olarak ortalama refahı hesaplamaktır (Di Tella ve MacCulloch, 2007:1).

Bununla birlikte, öznel mutluluk verilerinin toplanması için alternatif yöntemler, Stevenson ve Wolfers’a (2008:4) göre yüksek korelasyonlu tahminler vermektedir. İkinci anahtar tahmin problemi, Moulton (1990:335) ‘a göre muhtemelen sahte bir gerileme ile sonuçlanacak olan karıştırma makrosu ve mikro verilerinden kaynaklanmaktadır. Sorun, iki aşamalı tahminle önce mikro değişkenler üzerinde mutluluğun azalması ve daha sonra, makro değişkenler üzerinde elde edilen artıkların ortalamasıdır. Di Tella vd. (2001:336) ya da kümelenmiş hatalar tekniğini ve diğerlerinin yanı sıra Wolfers (2003:13) tarafından kullanılan ülke-yıl seviyesinde kümelenerek hatalar tespit etmiştir. Tahminlerdeki mikro kontrol değişkenleri genellikle tipik sosyo-demografik değişkenleri içerir. Bunlar; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir (hem mutlak hem de nispi), işgücü piyasası durumu ve şehrin büyüklüğüdür. Kullanılan makroekonomik değişkenler ülke düzeyinde enflasyon ve işsizlik oranlarıdır.

2.5. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE MUTLULUK EKONOMİSİ

Neoklasik iktisat teorisi, kişi başına düşen gelirin artması ile beraber, bireylerin bir üst kayıtsızlık eğrisine aktarılarak daha fazla tatmin olabileceğini ifade etmektedir. Mutluluk ekonomisi ile ilgilenen bilim insanları bu savı destekleyecek birçok çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu bağlamda, mutluluk açısından gelir ile pozitif yönlü bir bağıntıyı ifade edilmesi yanlış olmamaktadır.

2.5.1. Dünya'da Mutluluk Ekonomisi

Literatürde, belirli bir zamanda, zengin bireylerin fakir bireylerden daha mutluluk seviyelerinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Ülkeler arasında kıyaslandığında ise, zengin ülkelerin ortalama mutluluklarının fakir ülkelerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Gelirin mutluluk, insanlar ve ülkeler arasındaki olumlu etkisine ilişkin çalışmalara ek olarak, literatürde bu olumlu ilişkinin sürekliliğini tartışan bazı çalışmalar bulunmaktadır.

Bir ülkede iyilik ve gelir arasında yapılan ilk çalışmalar psikologlar tarafından gerçekleştirilmiş ve bireylerin sürekli olarak yüksek gelir düzeyine sahip oldukları ülkelerde daha iyi olma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Mutluluk araştırmalarının başlangıcına öncülük eden gelir ve mutluluk literatüründe en önemli çalışmalardan biri olan Richard Easterlin'in 1974'teki çalışmasıdır.

Birçok çalışma, herkesin aynı geliri kazanması durumunda mutluluğun değişmediğini göstermiştir. 1960'lı yıllarda çok fakir bir ülke olan Japonya'da kişi başına düşen gelir birkaç kat artmıştır ve Japonya şu anda dünyanın en sanayileşmiş ülkelerinden biridir. Bireyler daha fazla iyi yaşam koşullarına sahip olsa da, mutluluk seviyelerinde 1960'lara göre çok fazla değişiklik olmamıştır. Benzer çalışmalar psikologlar ve sosyal bilimciler tarafından yapılmıştır. Lane (2000:16), bireylerin gelirlerinin belli bir seviyenin üzerine çıkması halinde, ana mutluluk kaynağının arttığını ileri sürmektedir.

Graham (2011:6) çalışmasında gelir ile mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, genellikle zengin ülkeler fakir ülkelere daha mutludur. Graham ayrıca, anketin sonuçları üzerinde kullanılan yöntemin ve ankette kullanılan soruların bile, araştırmanın sonucu üzerinde etkili olabileceğini, literatürde gelir ve mutluluk konusunda farklı sonuçlara ulaşılabileceğine dikkat çekmiştir.

Stevenson ve Wolfers, çalışmalarında gelir ve mutluluk arasındaki ilişkiyi üç farklı kategoride analiz etmiştir. İlk analizde, toplumdaki yoksul ve zengin insanlar; ikinci analizde yoksul ve zengin ülkeler bulunmaktadır. Üçüncü analizde ise, ülkelerdeki ortalama mutluluk ve gelirdeki değişimleri analiz etmişlerdir. Üçüncü analizde, ülkeler zenginleştikçe ya da yoksullaştıkça, bu değişimlerle birlikte mutlulukları aynı şekilde değişiklik göstermektedir. Ayrıca göreceli gelirin bireylerin mutluluğu için daha önemli olduğu konusunda hemfikir olmadıklarını analiz etmişlerdir (Stevenson ve Wolfers, 2008:16).

Mutluluk üzerine devam eden bir diğer tartışma ise kayıtsızlık eğrileridir. Bu eğrilerin memnuniyetle değil, istekle ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu, kayıtsızlık eğrileri arasındaki değişimlerin mutluluk üzerinde çok etkili olmadığını düşünülmektedir. Eğer tüketici rasyonel faydayı maksimize eden birey değilse, yüksek bir faydasızlık eğrisine geçiş tüketiciyi mutlu etmeyebilmektedir. Tüketim burada çok önemlidir. Tüketim, zaman alan bir etkinlik olduğu için, insanlar tüketim olanaklarına daha fazla mal eklediklerinde, sınırlı bir zamanda bunlardan yararlanamazlar. Gelir ve mutluluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için yatay kesitsel çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere göre gelir ve mutluluk ilişkisinin daha güçlü olduğu görülmüştür (Lelkes, 2006:176).

Gelir ve mutluluk konusundaki çalışmaların bir bölümü, mutluluk üzerindeki etkileri kontrol etmek adına panel verileri kullanılarak yapılmıştır. Bu çalışmaların neticesinde, mutluluk ve gerçek değişimler arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Panel çalışmalarının sonuçlarına göre, gelir geçişi ülkelerinde gelişmiş ülkelere göre mutluluğu daha fazla etkilemektedir (Clark vd., 2005:16).

Veenhoven, yoksul toplumlarda gelir ve servet arasındaki ilişkinin daha güçlü olduğunu göstermiştir. Yine 30 ülkedeki Veenhoven tarafından yapılan bir başka çalışmada, kişi başına gelir ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bununla birlikte, mutluluktaki artış oranının düşük olduğu saptanmıştır (Veenhoven, 1994:102).

Helliwell'in çalışmasında OECD ülkelerini diğer ülkelerle karşılaştırılmış ve OECD ülkeleri içinde zengin ülkelerin fakir ülkelere göre daha mutlu olduklarını bulunmuştur. Ayrıca, ülkedeki yaşam kalitesi, kurumların etkinliği ve bu ülkedeki karşılıklı güven, bireylerin refah düzeyi üzerinde çok daha önemli bir etkiye neden olmuştur (Helliwell, 2013:9).

Betsey Stevenson ve Justin Wolfers'in çalışmaları sonucunda, ABD'de genel gelir artışı ile mutluluk artarken, yaşam memnuniyetinde devamlı bir artış yerine dalgalı bir seyir gözlemlenmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki psikolojideki yaşam doyumu ve mutluluk kavramları ayrı kavramlar olarak kabul edilirken, ekonomi literatüründe birbirinin yerine mutluluk ve yaşam doyumu kavramları kullanılmaktadır.

Yaşam doyumu ve mutluluğun ayrı ayrı değerlendirildiği Tenaglia (2007:17) ile Kahneman ve Deaton (2010:16450), gelir ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin gelir ve mutluluğa göre daha güçlü olduğunu bulmuştur.

Literatürde yaşam doyumunun göreceli gelir üzerindeki etkisi ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası göreceli gelir etkileri ile ilgili çalışmalar sınırlıdır. Ekonomistler, iyilik ve göreceli gelir arasında nedensel bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Göreceli gelir içeren çalışmalarda, iyilik ile göreceli gelir arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmalarda, bireyin karşılaştırıldığı gruptaki gelir düzeyinin de kendi geliri kadar yüksek olması durumunda, kişinin gelirindeki artışın refahı arttırdığı görülmektedir. Psikologların gelir etkisinin mutlak ya da göreceli olup olmadığına dair yatay kesitsel veriler kullandığı bazı çalışmalar vardır. Yatay kesitsel çalışmalar, bireylerin nispi geliri dikkate alıp almadıklarını kesin olarak göstermek için yeterli değildir (Diener ve diğerleri, 1993:222)..

Çalışmaların bariz bir biçimde ortaya koymakta olduğu bir durum söz konusudur. Bu da, kişiler çevredeki insanların gelirlerini önemsemektedir. Dikkate aldıkları bireylerin gelirlerindeki yükselme o kişinin daha az mutlu olmasına neden olmaktadır. Nispi gelir etkisi ekonomistler adına bir sürpriz değildir. Ekonomi tarihinde bu konuya dair tartışmalar yaşanabilmektedir. Örneğin Veblen'in "Gösterişçi Tüketim" kavramı ele alındığında, Veblen 1800'lü yılların sonundaki Amerikan yaşam tarzına ve kültürüne dair örneklemelerde bulunarak gösterişçi tüketimi kişinin çevresine göstermek hedefi ile yaptığı alışverişler biçiminde ifade etmiştir (Güleç, 2015:62).

Yine Duesenberry tarafından ifade edilen "Nispi Gelir, Sürekli (Yaşam Boyu) Gelir Hipotezi"nde Duesenberry'e göre ailelerin tüketim harcamaları, cari gelirlerine bağlamında değil de içinde yer aldıkları nispi gelir grupları açısından değerlendirilmektedir. Bununla beraber nispi gelir dağılımındaki yerlerinin değişmesi, tüketim davranışlarını açısından farklı olmaktadır (Duesenberry, 1949:4).

Bireylerin gelire dair beklentilerinin şekillenmesinde sahip oldukları gelirle orantılı biçimde tüketim alışkanlıklarının önemli bir katkısı olmaktadır. Bireyler bu tüketim ya da gelir düzeyine uyum sağlamaktadır. Her ilave mal ve hizmet tüketimi ya da gelir artışı, kısa süreli ekstra bir mutluluk yaratırken, zaman içinde cazip olmamakta ve bu şekilde mutluluk orijinal seviyesine gerilemektedir. Bu bağlamda, gelirdeki değişim mutluluk üstünde sadece geçici bir etkisi bulunan bir durumdur. Bu bağlamda, kişiler var olan iktisadi şartlara uyum sağlamaktadır (Frijters et al., 2004:731).

Bu ifadeler açısından ortaya çıkan bakış açısı adaptasyon teorisi olarak adlandırılmaktadır. Adaptasyon teorisine göre bireysel ya da ulusal gelir seviyesinde meydana gelen değişim mutluluğun önemli bir göstergesi olmaktadır. Bu doğrultuda teori, bireylerin pozitif ya da negatif düzeylere uyum sağlama kabiliyetlerini ifade etmektedir. Uyum sağlama kabiliyetleri fazla olan bireyler, gelir seviyesindeki değişikliklere oldukça hızlı uyum sağlayabilmektedirler. Bu gibi bireylerin mutluluk seviyeleri gelire göre değişmemektedir (Frijters et al., 2004:731)..

2.5.2. Türkiye’de Mutluluk Ekonomisi

Türkiye’deki mutluluk ölçümleri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından gerçekleştirilmektedir. TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması ilk defa 2003 yılında gerçekleştirilmiş ve hane halkı bütçe anketi ile birlikte sorulmuştur. 2004 yılından itibaren ise kendi başına uygulanmıştır. 2003 yılında İlki yapılan araştırma reşit kişilere doğrudan sorarak gerçekleştirilmiştir.

Şekilde görüldüğü üzere 2011-2017 yılları arasındaki genel mutluluk düzeyi aşağıda Şekil 1.’de verilmiştir.

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2018.

Şekil 1. 2011-2017 Yılları Arasındaki Genel Mutluluk Düzeyi

Görüldüğü üzere, 2011 yılından bu yana, mutlu kişilerin sayısı % 4,1 azalırken, mutsuz kişilerin sayısı % 1,2 artmıştır. Kendilerini orta düzey mutlu beyan edenlerin oranı ise % 2,9 artmıştır.

Mutluluk araştırmalarında en büyük sorunlarından bir diğeri de de, dünya genelinde ya da ülke özelinde farklı gerçekleştirilen çalışmalarda aynı ülkenin çeşitli sıralamalarda görülmesidir. Aynı ülke adına gerçekleştiren çalışmalar neticesinde farklı sonuçlara varılması, beyanata dayalı ölçü ile ilgili olabilmektedir. Bu tür araştırmalarda ortaya çıkan bir diğeri netice ise, mutlu olabilmenin kıstaslarının ve gereklerinin toplumsal açıdan

çeşitlilik göstermesidir. Kişiden kişiye göre bile farklılık gösteren bu tür değerler ve kıstasların ülkeler arasında farklılık göstermesi oldukça olasıdır. Bu bağlamda, aynı sorularla sorgulanacak mutluluk kavramı her yerde doğru neticelere ulaşılmasının önüne geçmektedir. İşte bu sebeple, açıklanan sıralamalarda önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2. Mutluluk Kaynağı Olan Kişi ve Değerler

Mutluluk kaynağı olan kişiler	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tüm aile	69,5	68,2	67,3	69,5	70,1	71,2	70,9	73,8	69,6	73,0	73,3	72,3	70,2	70,6
Çocuklar	13,2	13,9	14,0	12,0	14,0	12,7	13,2	12,2	13,9	12,9	13,4	13,1	15,1	14,3
Eş	8,2	9,3	9,4	9,3	7,2	6,9	7,5	6,2	7,0	5,2	5,0	5,3	4,7	5,4
Anne/baba	3,1	3,1	3,8	3,6	3,1	3,2	3,1	2,9	3,5	2,9	3,1	2,8	3,6	3,2
Kendisi	2,0	1,7	1,5	2,2	2,0	2,4	1,9	1,8	2,2	2,5	1,9	2,7	2,7	3,4
Torunlar	1,8	1,7	1,5	1,6	1,7	1,5	1,2	1,4	2,0	1,7	1,4	1,9	1,9	1,9
Diğer	2,3	2,2	2,6	1,7	1,9	2,2	2,2	1,7	1,8	1,9	2,1	1,9	1,7	1,2
Mutluluk kaynağı olan değerler	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sağlık-	67,1	69,2	72,1	68,7	71,1	70,7	71,2	72,8	70,8	68,0	68,8	68,8	72,1	68,0
Sevgi	14,6	11,9	11,2	13,5	11,8	13,2	13,0	13,1	13,8	15,2	15,4	15,8	14,6	16,6
Başarı	6,1	5,5	6,3	6,4	5,7	6,6	6,9	6,9	6,7	8,6	8,5	8,6	7,0	9,0
Para	6,1	5,9	4,7	6,4	5,4	5,2	4,6	4,3	5,1	4,1	4,2	3,9	3,2	3,9
İş	4,3	5,0	3,9	2,9	3,8	3,5	3,5	2,4	3,1	2,3	2,2	2,0	2,3	1,9
Diğer	1,8	2,5	1,8	2,2	2,2	0,8	0,9	0,5	0,6	1,8	0,9	1,0	0,8	0,6

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2018.

TÜİK ‘in bireylerin mutluluk kaynağı olan değerlerin ve aile bireylerinin saptanması hedefi ile gerçekleştirmiş olduğu araştırmanın neticelerine göre oluşturulan tablo incelendiğinde, bireylerin mutluluk kaynağı olan değerler sıralamasında “sağlık” birinci sırada olurken, ikinci sırada “sevgi” bulunmaktadır. Mutluluk kaynağı olan kişiler sıralamasında ise “tüm aile”nin ve “çocuklar”ın ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir.

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması ilk defa 2013 yılında il düzeyinde yapılmıştır. Araştırma Türkiye genelinde 125.720 haneye gidilerek, 18 ve daha yukarı yaştaki 196.203 birey ile yüz yüze görüşme yapılmış, genel kamu hizmetleri altında yer alan belediye hizmetleri ve il sınırları içindeki bütün belediyelerin hizmetlerini kapsamıştır.

Tablo 3. İllere Göre Mutluluk Düzeyi

En yüksek iller	%	En düşük iller	%
Sinop	77.7	Tunceli	42.0
Afyonkarahisar	76.4	Osmaniye	45.8
Bayburt	75.9	Diyarbakır	48.7
Kırıkkale	75.5	Antalya	49.8
Kütahya	73.8	Hatay	50.3

Kaynak: TÜİK, Mutluluk Araştırması 2013

Mutlu olduğunu beyan eden bireylerin oranının en yüksek olduğu il, %77,7 ile Sinop ili olmuştur. Sinop'u sırasıyla takip eden iller; %76,4 ile Afyonkarahisar ve %75,9 ile Bayburt olmuştur. Mutlu olduğunu beyan eden birey oranının en düşük olduğu ilin ise %42 ile Tunceli olduğu gözlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Gelirle mutluluk arasındaki ilişki günümüzde çok tartışılan konulardan biridir. Bu araştırmanın amacı gelirle mutluluk arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

3.2. EVREN ve ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini Samsun ili Atakum ilçesindeki kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem ise bu kadınlar arasından tesadüfi olarak seçilen 520 kişidir.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI ve METODOLOJİ

Araştırmadaki kişisel bilgi formu ve Oxford mutluluk ölçeği bizzat araştırmacı tarafından çalışma grubuna uygulanarak veriler toplanmıştır

Oxford Mutluluk Ölçeği:

Çalışmada 1989 yılında Argyle, Martin ve Crossland'den sonra 2002 yılında Hills ve Argyle tarafından geliştirilen Martin ve Crossland tarafından oluşturulan 29 maddelik Oxford Mutluluk Envanterinin (OHI) 7 maddelik kısa formu kullanılmıştır. (Hills ve Michael, 2002:1074)

OHI, mutluluk ölçmek için 1990-2000 yılları arasında birçok farklı çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmalara bir bakıldığında, tüm araştırma sonuçlarının 12'sinde Cronbach alfa katsayısı güvenilirliğinin 0.86 ve üzerinde olduğu görülmektedir (Lewis ve ark. 2002:211). Marmara Üniversitesi Organizasyonel Davranış Yüksek Lisans

Programında, OHI, Araştırma Yöntemleri Sınıfı ile Türkçe'ye çevrilmiş ve 101 kişiye uygulanmıştır. OHI'nin iç tutarlılık güvenilirliği 0.70'in üzerinde olmuştur.

3.4. SINIRLILIKLAR

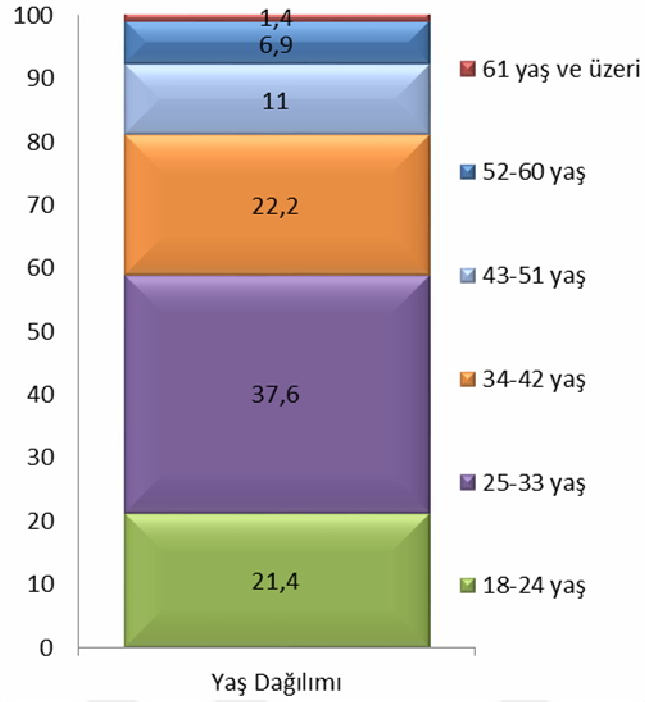
Bu araştırma Samsun ili Atakum ilçesindeki kadınlar arasından tesadüfi olarak seçilen 520 kişinin verdiği cevaplarla sınırlıdır. Araştırmaya katılan kişilerin evreni yeterince temsil ettiği ve gerçek algılarını yansıtabilecek şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmada veriler SPSS programına girilerek kodlanmıştır. Sosyo demografik değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yapılmıştır. Ölçek sorularıyla bağımsız değişkenler arasında ki kare testi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analiz yapılmıştır. Ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır.

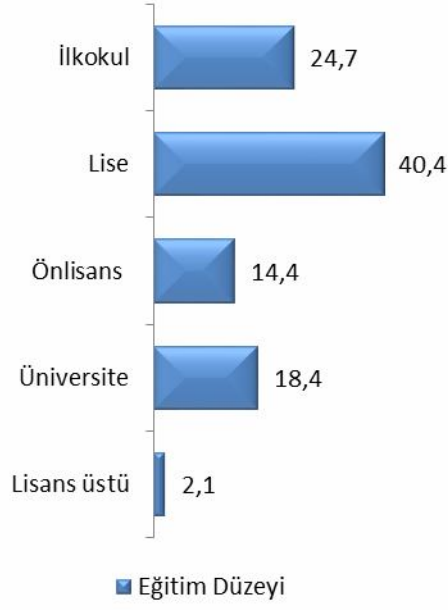
3.6. BULGULAR

3.6.1. Tanımlayıcı İstatistikler

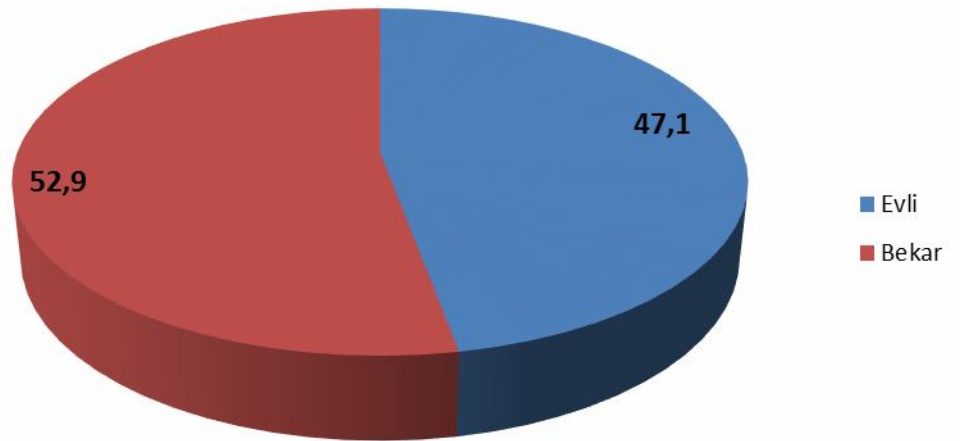
Şekil 2. Yaş Dağılımı

Katılımcıların %21.4'ü 18-24 yaş aralığında, %37.6'sı 25-33 yaş aralığında, %22.2'si 34-42 yaş aralığında, %11'i 43-51 yaş aralığında, %6.9'u 52-60 yaş aralığında, %1.4'ü ise 61 yaş ve üzeri aralığındadır. Katılımcıların yoğun olarak bulunduğu yaş aralığı 34-42 yaş olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 30.5 olarak hesaplanmıştır.

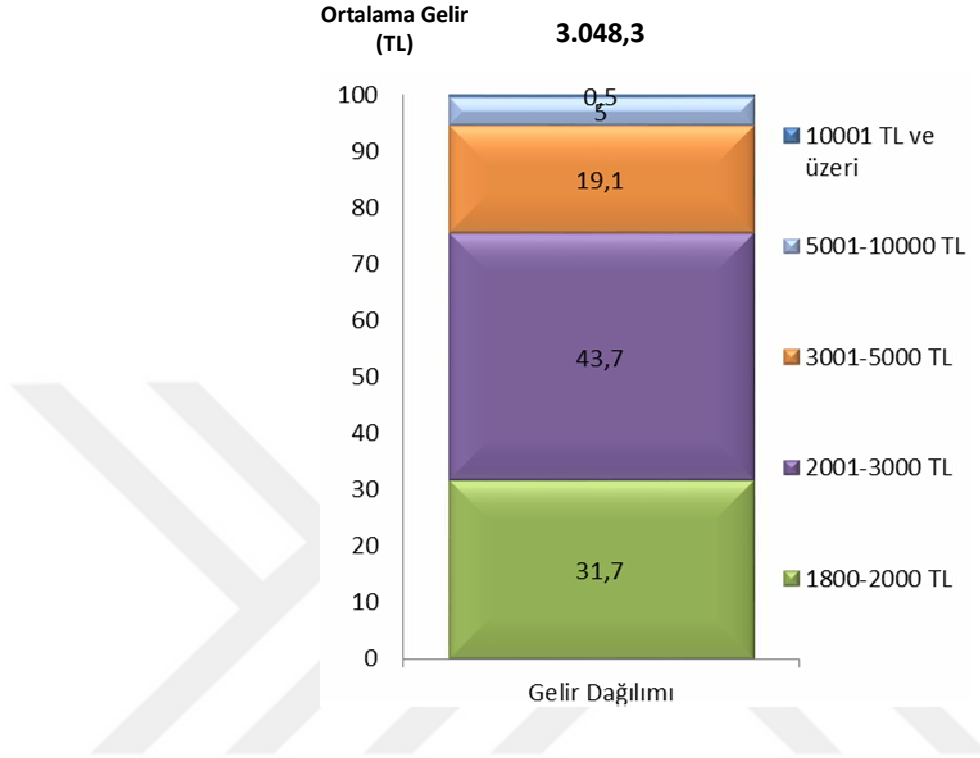
Şekil 3. Eğitim Düzeyi Dağılımı

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında; %24.7'sinin ilkokul, %40.4'ünün lise, %14.4'ünün önlisans, %18.4'ünün üniversite ve %2.1'nin ise lisans üstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların ağırlıklı olarak eğitim düzeyinin lise olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi en düşük orana sahip katılımcılar ise %2.1 ile lisans üstü mezunlardır.

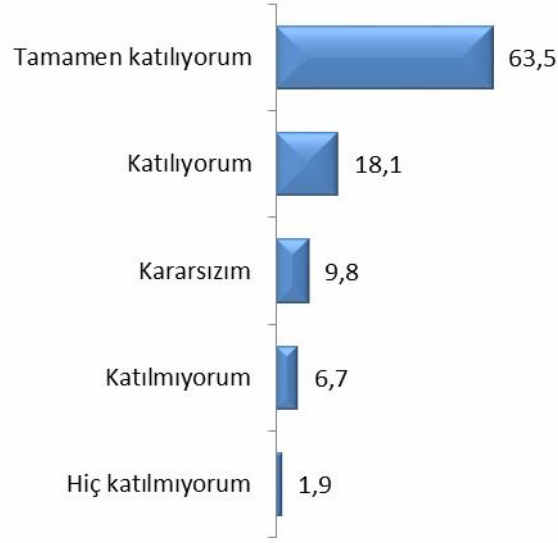
Şekil 4. Medeni Durum Dağılımı

Araştırmaya katılan 520 kişinin medeni durumu dağılımlarına bakıldığında, %52.9'unun bekar, %47.1'inin evli olduğu görülmektedir.

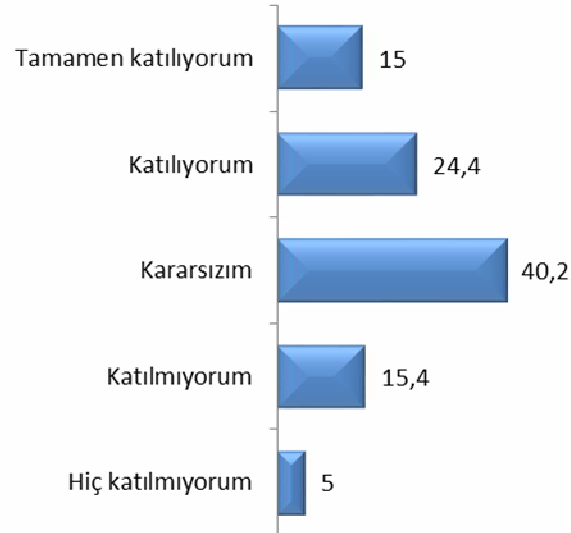
Şekil 5. Gelir Dağılımı

Araştırmaya katılan bireylerin; %31.7 'si 1800-2000 TL, %43.7'si 2001-3000TL, %19.1'i 3001-5000 TL, %0,5'i 5001-10000 TL gelire sahiptir.

Şekil 6. “Kendimden hoşnut değilim.” Ölçek Sorusu Yanıtları

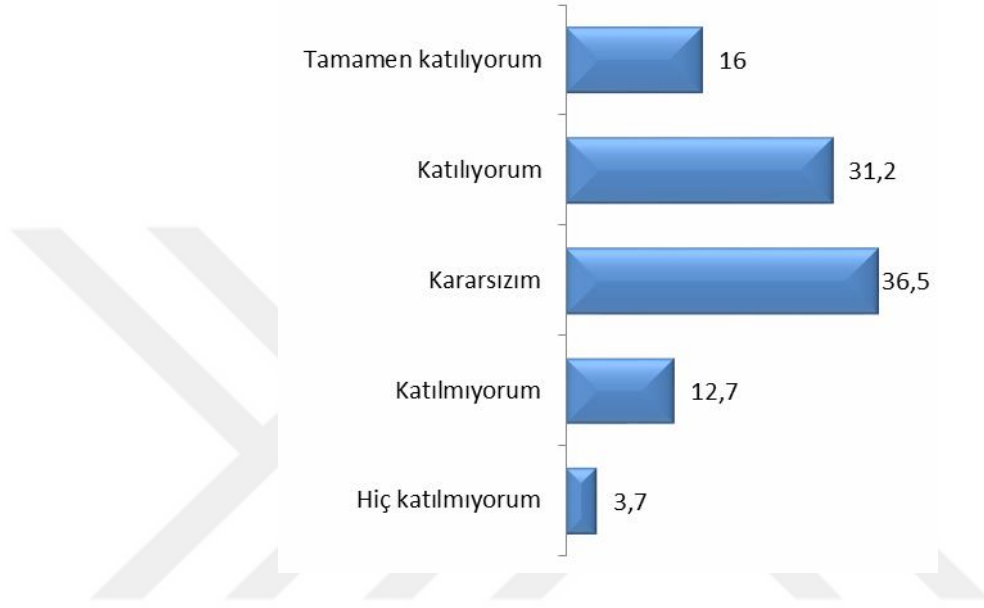
Katılımcılara uygulanan OXFORD Mutluluk ölçeğine göre, “Kendimden hoşnut değilim.” ölçek sorusuna katılımcıların %63.5’i tamamen katılıyorum, %18.1’i katılıyorum, %9.8’i kararsızım, %6.7’si katılmıyorum, %1.9’u ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre katılımcıların genel olarak kendilerinden hoşnut olmadığı analiz edilmiştir.

Şekil 7. “Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.” Ölçek Sorusu Yanıtları

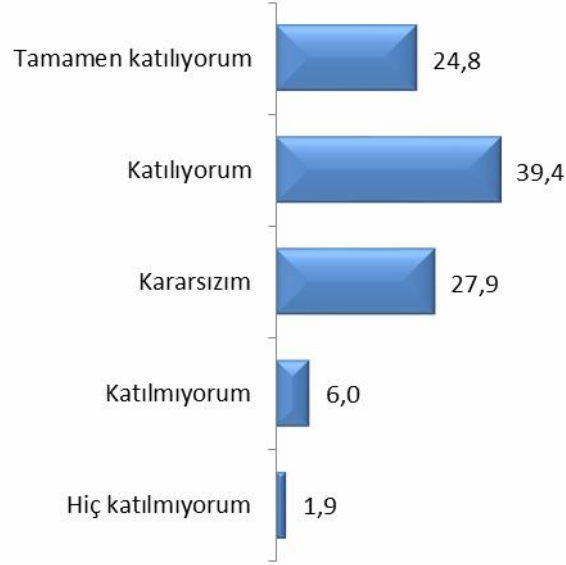

OXFORD Mutluluk ölçeğine göre, “Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.” ölçek sorusuna katılımcıların %15’i tamamen katılıyorum, %24.4’ü katılıyorum, %40.2’si kararsızım, %15.4’ü katılmıyorum, %5’i ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre katılımcıların genel olarak hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissetme konusunda kararsız oldukları görülmektedir.

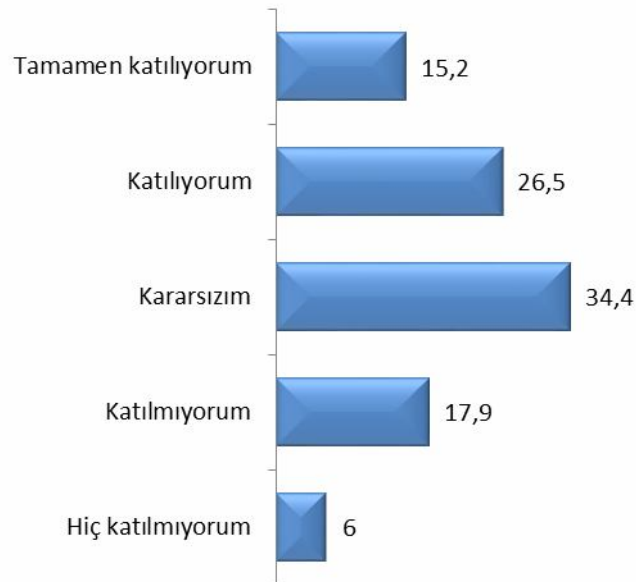
Şekil 8. “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.” Ölçek Sorusu Yanıtları

OXFORD Mutluluk ölçeğine göre, “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.” ölçek sorusuna katılımcıların %16’sı tamamen katılıyorum, %31.2’si katılıyorum, %36.5’i kararsızım, %12.7’si katılmıyorum, %3.7’si ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre katılımcıların genel olarak hayattaki her şeyden memnun olma konusunda kararsız oldukları görülmektedir.

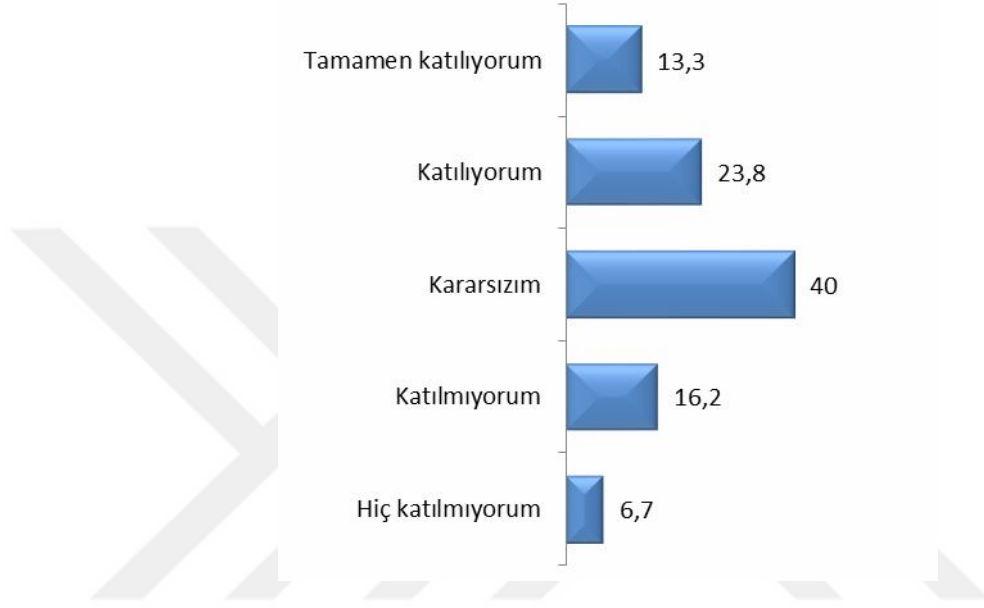
Şekil 9. “Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.” Ölçek Sorusu Yanıtları

“Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.” ölçek sorusuna katılımcıların %24.8’i tamamen katılıyorum, %39.4’ü katılıyorum, %27.9’u kararsızım, %6.0’ı katılmıyorum, %1.9’u ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre, katılımcıların çevrelerindeki güzelliklerin farkına varmaları ile mutluluk arasında ilişki olduğu görülmektedir.

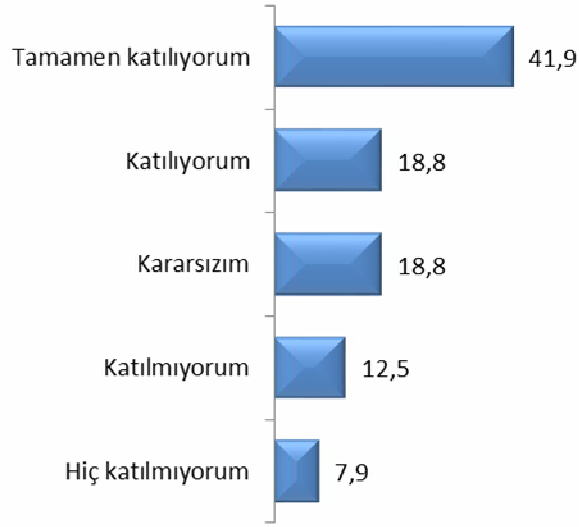
Şekil 10. “Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.” Ölçek Sorusu Yanıtları

“Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.” ölçek sorusuna katılımcıların %15.2’si tamamen katılıyorum, %26.5’i katılıyorum, %34.4’ü kararsızım, %17.9’u katılmıyorum, %6’sı ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Oxford mutluluk ölçeğine göre, katılımcıların yapmak istedikleri her şeye zaman bulmaları konusunda kararsız oldukları görülmektedir.

Şekil 11. “Zihinsel olarak kendimi zinde (dinç) hissederim.” Ölçek Sorusu Yanıtları

Yukarıdaki şekle göre, “Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.” ölçek sorusuna katılımcıların %13.3’ü tamamen katılıyorum, %23.8’i katılıyorum, %40’ı kararsızım, %16.2’si katılmıyorum, %6.7’si ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Oxford mutluluk ölçeğine verilen yanıtı göre, katılımcıların zihinsel olarak kendilerini tamamen zinde hissetmeleri konusunda kararsız oldukları görülmektedir.

Şekil 12. “Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.” Ölçek Sorusu Yanıtları

Yukarıdaki şekle göre, “Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.” ölçek sorusuna katılımcıların %41.9’u tamamen katılıyorum, %18.8’i katılıyorum, %18.8’i kararsızım, %12.5’i katılmıyorum, %7.9’u ise hiç katılmıyorum yanıtını vermiştir. Oxford mutluluk ölçeğine verilen yanıtla göre, katılımcıların geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olmadıkları görülmektedir.

Tablo 4. Gelir ile “Kendimden hoşnut değilim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Gelir_ 1800-2000 TL Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	5,2	10,3	34,5	34,5	15,5
2001-3000 TL Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	5,0	16,7	41,7	18,3	18,3
3001-5000 TL Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	1,8	9,1	36,4	36,4	16,4
5001-10000 TL Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	,0	,0	11,1	44,4	44,4
10001 TL ve üzeri Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	,0	,0	,0	100,0	,0

Gelir ile kişilerin kendilerinden mutlu olmaları arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %60.3’ü kendisinden hoşnut değilken, 2001-3000 TL arası gelire sahip katılımcıların %58.1’ü kendisinden hoşnut değil,

3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %69.1'i kendisinden hoşnut değil, 5001-10000 TL arası gelire sahip olan katılımcıların %88.9'u kendisinden hoşnut değil, 10001 TL ve üzeri %100'ü kendisinden hoşnut değildir. Genel olarak tabloya bakıldığında, gelirin artması ya da azalması ile katılımcıların kendilerinden mutlu olma ya da olmalarında değişim yaşanmamıştır.

Tablo 5. Gelir ile “Hayatın çok ödüllendirici olduğuna inanıyorum” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi

			Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
			Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %
Gelir_	1800-2000 TL	Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	5,2	10,3	34,5	34,5	15,5
	2001-3000 TL	Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	5,0	16,7	41,7	18,3	18,3
	3001-5000 TL	Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	1,8	9,1	36,4	36,4	16,4
	5001-10000 TL	Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	,0	,0	11,1	44,4	44,4
	10001 TL ve üzeri	Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	,0	,0	,0	100,0	,0

Gelir ile kişilerin hayatın çok ödüllendirici olduğuna inanmaları arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %34.5'inin kararsız olduğu ve %5.2'sinin hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissetmediği, 2001-3000 TL arası gelire sahip katılımcıların %41.7'sinin kararsız olduğu ve %18.3'ünün hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissettiği, 3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %36.4'ünün kararsız olduğu ve %16.4'ünün hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissettiği, 5001-10000 TL arası gelire sahip katılımcıların %11.1'inin kararsız olduğu, 10001 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların %100'ünün hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissettiği görülmektedir. Geliri düşük ve yüksek olan katılımcıların hayatın ödüllendirici olduğunu hissetme bakımından yüksek oranda kararsız oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 6. Gelir ile “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi

			Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
			Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %
Gelir_	1800-2000 TL	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	6,9	8,6	34,5	36,2	13,8
	2001-3000 TL	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	6,7	15,0	36,7	26,7	15,0
	3001-5000 TL	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	,0	7,3	23,6	43,6	25,5
	5001-10000 TL	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	,0	11,1	44,4	,0	44,4
	10001 TL ve üzeri	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	,0	,0	100,0	,0	,0

Gelir ile kişilerin hayatındaki her şeyden memnun olmaları arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası sahip katılımcıların %34.5’inin hayatlarındaki her şeyden memnun olma konusunda kararsız oldukları, 2001-3000 TL arası gelire sahip kişilerin %15’inin hayatındaki her şeyden oldukça memnun olduğu, 3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %23.6’sının hayatındaki her şeyden oldukça memnun olma konusunda kararsız olduğu ve %25.5’inin hayatındaki her şeyden oldukça memnun olduğu, 10001 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların %100’ünün hayatındaki her şeyden oldukça memnun olma konusunda kararsız olduğu gözlemlenmiştir. Gelire bağlı olarak hayattaki her şeyden memnun olma durumu farklılık göstermekte ve genel olarak düşük oranlarda memnun olunmadığı görülmektedir.

Tablo 7. Gelir ile “Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım” Değişkenleri Arasında Ki Kare Testi

			Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
			Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %
Gelir_	1800-2000 TL	Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	,0	3,4	29,3	44,8	22,4
	2001-3000 TL	Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	1,7	3,3	28,3	40,0	26,7
	3001-5000 TL	Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	,0	3,6	14,5	49,1	32,7
	5001-10000 TL	Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	,0	11,1	,0	44,4	44,4
	10001 TL ve üzeri	Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	,0	,0	,0	100,0	,0

Gelir ile kişilerin çevredeki güzelliklerin farkına varmaları arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %44.8'inin çevrelerindeki güzelliklerin farkına vardığı, 2001-3000 TL arası gelire sahip katılımcıların %40'ının çevrelerindeki güzelliklerin farkına vardığı, 3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %49.1'inin çevrelerindeki güzelliklerin farkına vardığı, 5001-10000 TL arası gelire sahip katılımcıların %44.4'ünün çevrelerindeki güzelliklerin farkına vardığı, 10001 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların %100'ünün çevrelerindeki güzelliklerin farkına vardığı görülmektedir. Tablodaki sonuçlardan elde edilen bilgilere göre, gelir arttıkça çevredeki güzelliklerin farkına varma olasılığının da arttığı ve çevredeki güzelliklerin farkına varmama olasılığının da düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 8. Gelir ile “Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi

			Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
			Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %
Gelir_	1800-2000 TL	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	5,2	20,7	27,6	32,8	13,8
	2001-3000 TL	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	3,3	8,3	46,7	25,0	16,7
	3001-5000 TL	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	,0	9,1	40,0	32,7	18,2
	5001-10000 TL	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	,0	33,3	11,1	,0	55,6
	10001 TL ve üzeri	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	,0	,0	,0	,0	100,0

Gelir ile kişilerin yapmak istediği her şeye zaman bulabilme arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %27.6'sının yapmak istediği her şeye zaman bulabilme konusunda kararsız olduğu, 2001-3000 TL arası gelire sahip katılımcıların %25'inin yapmak istediği her şeye zaman bulabildiği, 3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %40'ının yapmak istediği her şeye zaman bulabilme konusunda kararsız olduğu, 5001-10000 TL arası gelire sahip kişilerin %11.1'inin yapmak istediği her şeye zaman bulabilme konusunda kararsız olduğu, 10001 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların %100'ünün yapmak istediği her şeye zaman bulabildiği görülmektedir. Genel olarak tablo incelendiğinde, katılımcıların yapmak istediği her şeye zaman bulabilme konusunda kararsız oldukları ve gelirin artmasıyla katılımcıların yapmak istediği her şeye zaman bulabildiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 9. Gelir ve “Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi

			Hiç	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen
			katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	katılıyorum
			Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %
Gelir_	1800-2000 TL	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	3,4	13,8	48,3	19,0	15,5
	2001-3000 TL	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	5,0	16,7	46,7	18,3	13,3
	3001-5000 TL	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	3,6	12,7	43,6	30,9	9,1
	5001-10000 TL	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	,0	,0	22,2	33,3	44,4
	10001 TL ve üzeri	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	,0	100,0	,0	,0	,0

Gelir ile kişilerin zihinsel olarak kendini tamamen zinde hissetmesi arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %48.3'ünün zihinsel olarak kendini zinde hissetme konusunda kararsız olduğu, 2001-3000 TL arası gelire sahip katılımcıların %46.7'sinin zihinsel olarak kendini zinde hissetme konusunda kararsız olduğu, 3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %43.6'sının oranında olarak kendini zinde hissetme konusunda kararsız olduğu, 5001-10000 TL arası gelire sahip katılımcıların %22.2'sinin oranında zihinsel olarak kendini zinde hissetme konusunda kararsız olduğu, 10001 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların %100'ünün zihinsel olarak kendini zinde hissetmediği görülmektedir. Genel olarak katılımcıların zihinsel olarak kendini zinde hissetme konusunda kararsız olduğu ve zihinsel olarak kendilerini zinde hissettikleri sonucuna varılmıştır.

Tablo 10. Gelir ile “Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim” Değişkeni Arasında Ki Kare Testi

			Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
			Row N %	Row N %	Row N %	Row N %	Row N %
Gelir_	1800-2000 TL	Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	5,2	12,1	12,1	29,3	41,4
	2001-3000 TL	Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	11,7	6,7	30,0	25,0	26,7
	3001-5000 TL	Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	3,6	12,7	16,4	16,4	50,9
	5001-10000 TL	Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	11,1	33,3	,0	,0	55,6
	10001 TL ve üzeri	Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	,0	100,0	,0	,0	,0

Gelir ile kişilerin geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olması arasındaki ilişki incelendiğinde, 1800-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %41.4'ünün geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olmadığı, 2001-3000 TL arası gelire sahip katılımcıların %26.7'sinin geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olmadığı, 3001-5000 TL arası gelire sahip katılımcıların %16.4'ünün geçmişle ilgili anılara sahip olmadığı, 5001-10000 TL arası gelire sahip katılımcıların %33.3'ünün geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olduğu, 10001 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların %100'ünün geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Genel olarak katılımcıların geçmişle ilgili mutlu anılara sahip olmadığı ya da kararsız olduğu yorumu yapılması mümkündür.

3.6.2. Güvenirlilik Analizi

Tablo 11. Güvenirlilik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,940	,957	7

Araştırmaya ait güvenilirlik analizi bulgularına göre, genel güvenilirlik katsayısı 0,940'dır. Bu değer $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ arasında olduğundan, ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Tablo 12. Ölçek İstatistikleri

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
25,08	18,267	4,274	7

Çalışmada kullanılan yedi sorudan oluşan Oxford mutluluk ölçeğinin ortalaması 25,08; varyansı 18,267; standart sapması ise 4,274 olarak analiz edilmiştir.

Tablo 13. Toplam Madde İstatistikleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Kendimden hoşnut değilim.	20,74	14,738	,313	,223	,915
Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	21,79	13,750	,434	,680	,878
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	21,65	13,442	,506	,929	,857
Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	21,29	14,448	,406	,731	,890
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	21,81	14,120	,353	,679	,903
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	21,87	14,150	,365	,856	,899
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	21,34	14,933	,154	,651	,979

Item total statistics tablosunda, bir soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama, varyans, bütün arasındaki korelasyon (Corrected Item-Total correlation), bütüne ait çoklu korelasyon ve alfa değeri (Alpha if item deleted) değerleri, çıkan sorunun satırında verilir.

Birinci soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (20,74), varyans (14,738), bütün arasındaki korelasyon (0,313), bütüne ait çoklu korelasyon (0,223) ve güvenilirliği (0,915) olarak ölçülmektedir.

İkinci soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (21,79), varyans (13,750), bütün arasındaki korelasyon (0,434), bütüne ait çoklu korelasyon (0,680) ve güvenilirliği (0,878) olarak ölçülmektedir.

Üçüncü soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (21,65), varyans (13,442), bütün arasındaki korelasyon (0,506), bütüne ait çoklu korelasyon (0,929) ve güvenilirliği (0,857) olarak ölçülmektedir.

Dördüncü soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (21,29), varyans (14,448), bütün arasındaki korelasyon (0,406), bütüne ait çoklu korelasyon (0,731) ve güvenilirliği (0,890) olarak ölçülmektedir.

Beşinci soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (21,81), varyans (14,120), bütün arasındaki korelasyon (0,353), bütüne ait çoklu korelasyon (0,679) ve güvenilirliği (0,903) olarak ölçülmektedir.

Altıncı soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (21,87), varyans (14,150), bütün arasındaki korelasyon (0,365), bütüne ait çoklu korelasyon (0,856) ve güvenilirliği (0,899) olarak ölçülmektedir.

Yedinci soru çıkarıldığında, geriye kalan soruların oluşturduğu ortalama (21,34), varyans (14,933), bütün arasındaki korelasyon (0,154), bütüne ait çoklu korelasyon (0,651) ve güvenilirliği (0,979) olarak ölçülmektedir.

Ayrıca, ölçekten çıkartılan her bir sorunun, bütün içinde eklenebilirlik özelliğini taşıyıp taşımadığı, düzeltilmiş soru-bütün korelasyonunun katsayısına bakarak belirlenir. Katsayının düşük olması, ilgili sorunun bütün ölçeğe katkısının düşük olduğunu göstermektedir. Çok düşük değerler varsa, ilgili soru ölçekten çıkartılmalıdır.

Tablo 14. Varyans Analizi

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
Between People	1354,373	519	2,610		
Within People					
Between Items	518,013	6	86,336	91,928	,000
Residual	5,696 ^a	1	5,696	6,075	,014
Nonadditivity					
Balance	2918,862	3113	,938		
Total	2924,558	3114	,939		
Total	3442,571	3120	1,103		
Total	4796,944	3639	1,318		

Grand Mean = 3,58

a. Tukey's estimate of power to which observations must be raised to achieve additivity = 1,616.

Yukarıdaki varyans analizi tablosuna bakıldığında,

H₀: Ölçümler arasında farklılıklar yoktur.

H₁: Ölçümler arasında farklılıklar vardır.

p=0,000<0,05 olduğundan, %95 anlam düzeyinde istatistiksel olarak ölçümler arasında farklılıklar bulunmaktadır.

H₀: Ölçeğin toplanabilir özelliği vardır.

H₁: Ölçeğin toplanabilir özelliği yoktur.

p=0,014<0,05 olduğundan, %95 anlam düzeyinde istatistiksel olarak ölçeğin toplanabilir özelliği yoktur.

Tablo 15. Soru Ortalamaları Eşitliği Testi

Hotelling's T-Squared	F	df1	df2	Sig
561,926	92,752	6	514	,000

Soru ortalamalarının eşitliğini test eden Hotelling T² testi için;

H₀: Soru ortalamaları arasındaki farklılık anlamsızdır.

H₁: Soru ortalamaları arasındaki farklılık anlamlıdır.

$p=0,000<0,05$ olduğundan, %95 anlam düzeyinde istatistiksel olarak soru ortalamaları arasındaki farklılık önemlidir (anlamlıdır). Yani, en az iki ortalama arasında farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkların hangi sorulardan kaynaklandığı araştırılarak, farklılığa neden olan sorular, Item total statistics tablosundan yararlanılarak, ölçekten çıkartılıp çıkartılmayacağına karar verilmelidir.

3.6.3. Faktör Analizi

Tablo 16. KMO ve Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,739
	Approx. Chi-Square	490,117
Bartlett's Test of Sphericity	df	21
	Sig.	,000

Faktör analizinde, değişkenler arasında yüksek korelasyon ilişkisi aranmaktadır. Değişkenler arasında korelasyon azaldıkça, faktör analizi sonuçlarına güven de o denli azalmaktadır. KMO ve Bartlett's Test tablosuna bakıldığında,

KMO değerinin 0,50 ile 1 arasında olması durumu verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. KMO değeri, 0,50'nin altına düştüğünde bu veriler ile faktör analizi yapmanın uygun olmayacağı anlamına gelmektedir. KMO değerinin 0,739 olması örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu ve verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Bartlett testi sonucuna bakıldığında,

H_0 : Değişkenler arası korelasyon mevcut değildir.

H_1 : Değişkenler arası korelasyon mevcuttur.

$p=0,000<0,05$ olduğundan, %95 anlam düzeyinde istatistiksel olarak değişkenler arası korelasyon mevcuttur ve Bartlett testi sonucu anlamlıdır.

Tablo 17. Ortak Varyans Tablosu

	Initial	Extraction
Kendimden hoşnut değilim.	1,000	,563
Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	1,000	,560
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1,000	,567
Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	1,000	,789
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	1,000	,568
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissedirim.	1,000	,602
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	1,000	,714

Extraction Method: Principal Component Analysis.

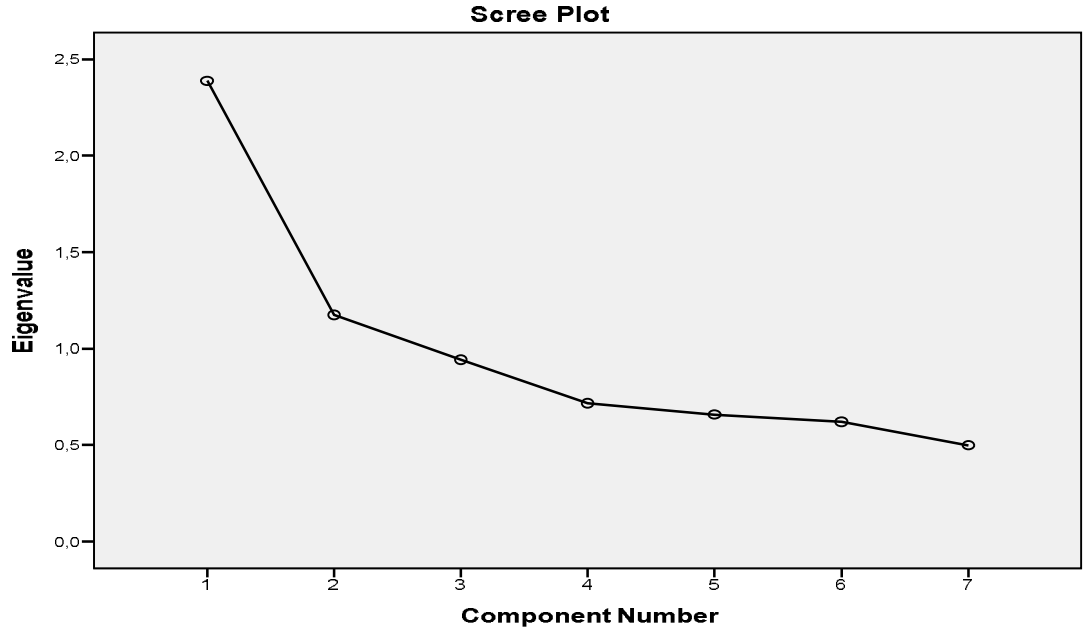
Ortak varyans tablosu, bir değişkenin analizde yer alan diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarını göstermektedir. Faktör analizinde, düşük ortak varyansa sahip değişkenler 0,50'nin altında kalmaktadır. Tabloya bakıldığında, 0,50'nin altında bir değer olduğu görülmemektedir ve analizden çıkarılması gereken ölçek sorusu bulunmamaktadır. Bu durum, KMO değeri ve açıklanan varyans değerinin yüksek değerde olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 18. Toplam Varyans Açıklama Tablosu

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.388	34.113	34.113	2.388	34,113	34.113
2	1,174	16.771	50.884	1,174	16,771	50.884
3	,942	13.458	64.342			
4	,718	10,253	74.595			
5	,659	9.411	84.008			
6	,620	8.864	92.869			
7	,499	7,131	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Eigenvalue (özdeğer) kısmında 1'den büyük olanlar kaç faktör olduğunu göstermektedir. Tabloya bakıldığında, 2 faktörün olduğu görülmektedir. 1. faktör toplam varyansın %34,113'ünü; 2. faktör toplam varyansın %50,884'ünü açıklamaktadır. Temel olarak, faktör analizi varsayımına bakıldığında toplam açıklanan varyans kümülatif olarak 0,50'nin altına düşmemelidir. Araştırma sonuçlarının, gerekli koşulu sağladığı sonucuna varılmaktadır.

Şekil 13. Saçılım Grafiği

Saçılım grafiğinde, keskin düşüşün olduğu yer faktör sayısı hakkında bilgi vermektedir. 1'den 2'ye ciddi bir düşüş olmakla birlikte 2'den sonra ciddi bir düşüş olmadığı gözlemlenmektedir. Bu durumda açıklanan varyansı doğrular nitelikte, saçılım grafiğine bakılarak 2 faktörün olduğu yapılmıştır.

Tablo 19. Faktör Yükleri

	Component	
	1	2
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	.747	
Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	.678	
Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	.654	
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissedirim.	.597	
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	.580	
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.		.812
Kendimden hoşnut değilim.	.426	.617

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

Faktör analizinde, döndürme işlemi yapılmadığında bu tablo oluşmaktadır. Bu tabloda amaç, her bir değişkenin yükünün bir faktör altında toplanmasını sağlamaktır. Tabloda 0,30'un altında yer alan değerler gösterilmemektedir. 1. faktörde, özdeğeri en yüksek olan değişkenler toplanmaktadır.

Tablo 20. Dönüşümlü Faktör Yükleri

	Component	
	1	2
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	,736	
Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	,699	
Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	,644	
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissedirim.	,634	
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	,606	
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.		,844
Kendimden hoşnut değilim.		,723

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.^a

a. Rotation converged in 3 iterations.

Yukarıda, rotasyonlu (dönüşümlü) faktör yükleri hesaplanan ölçek soruları ile yapılan analizler neticesinde, ölçeğin 7 maddeden ve 2 boyuttan oluştuğu görülmektedir. Dönüşümlü faktör yüklerinden faydalanılarak faktörlerdeki maddelerin taşıdıkları anlam dikkate alınarak elde edilen boyutlara sırasıyla; mutluluk faktörü ve mutsuzluk faktörü isimleri verilmiştir.

Tablo 21. İsimlendirilmiş Faktör Tablosu

Faktörler	İlgili Maddeler
Mutluluk Faktörü	3. Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum. 4. Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım. 2. Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum. 5. Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim. 6. Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissediyorum.
Mutsuzluk Faktörü	7. Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim. 1. Kendimden hoşnut değilim.

Tablo 18'e bakıldığında, Oxford mutluluk ölçeği maddelerinin iki faktör altında toplandığı görülmektedir. Mutluluk faktörü başlığı altında toplanan maddeler; 3, 4, 2, 5 ve 6. maddeler olurken, mutsuzluk faktörü altında toplanan maddeler; 1 ve 7. maddeler olmuştur.

TARTIŞMA

Belirleyici kuramın iddialarına rağmen, sosyal yaşam koşullarının refah üzerinde çok az etkisi olduğu savunular bulunmaktadır. Cummins (2000)'e göre, Geleneksel bilgelik, paranın mutlulukla çok az ilgisi olduğunu savunur. Homeostatik Öznel İyi Oluşum Homeostatik teori, mutluluğun kişilik tarafından belirlenen dar bir aralık içinde tutulmasını önermektedir. Bu model, zengin insanlar, ortalama geliri olan insanlar ve fakir insanlar için önemli ölçüde farklı mutluluk seviyelerini öngörmektedir. Bu öngörüü destekleyen veriler sağlanmıştır. Paranın, dış kaynakların öznel iyi oluşum homeostatik sisteminin optimal işleyişine izin verdiği ölçüde mutluluk elde ettiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada da gelir ve mutluluk arasında olumlu bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca çeşitli alt boyutlarda da gelirin mutluluğa etkisi tartışılmıştır.

Medeni durum da bu değişkenlerden biri olmaktadır. Lucas vd. (2002) çalışmasında evliliğin mutluluk üzerindeki etkisini güçlü olmasa da anlamlı bulmuştur. Bu çalışmada da kişilerin evli olmasının mutluluk düzeyi açısından pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada ayrıca, eğitim seviyesinde meydana gelen artışla birlikte gelir değişkeni de olumlu yönde etkileneceğinden yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif etkisi gözlemlenmektedir. Alternatif olarak, Scitovsky (1992) ve Lane (2000), arkadaşların ve ailenin eğitim ve boş zamanlarının kişisel mutluluğu en verimli şekilde arttıracığını öne sürmektedir.

Bu çalışmaya göre, aylık gelirleri ortalama gelirin üzerinde olan bireylerin yaşam memnuniyeti bakımından iyi durumda oldukları gözlemlenmektedir. Öte yandan, Hagerty (2000), yüksek gelirli vatandaşlarda düşük mutluluk seviyesine rastlamıştır. Benzer şekilde Clark ve Oswald (1996), çalışan memnuniyeti gelir arasında negatif yönlü ilişki olduğunu bulmuştur. Referans gruplarının ve istatistiksel yöntemin seçiminin sonuçların doğruluğunda çok önemli olduğu saptanmıştır.

Mutluluk seviyesi ile yapılan analizlerde sosyo demografik değişkenlerin mutluluk seviyesi üzerindeki etkisinin paralel olduğu dikkat çekmektedir. Kişinin cinsiyetinin kadın olması; yaşamdan duyulan memnuniyet, eğitim seviyesinde oluşan artış, mutluluk seviyesi üzerinde pozitif etki yaratmaktadır. Gerdtham ve Johannesson (1997)'ye göre sonuçlar tahminler teorisi ile tutarlıdır. Mutluluk gelir ve eğitim ile artmakta, işsizlik, kentleşme, bekar ve erkek olma ile azalmaktadır.

Lyubomirsky vd. (2005)'e göre, mutluluğun yordayıcısı olarak yaşam koşullarına (örneğin, gelir, cinsiyet ve dini bağlanma) tarihsel odaklanma yanlış olabilmektedir. Bunun sebebi ise insanların yaşamlarının istikrarlı koşullarına uyum sağlamaya istekli oldukları için, farklı faktörler mutluluk seviyeleri üzerinde oldukça sınırlı uzun vadeli etkilere sahip olma eğilimindedir. Böylece, insanların aktif ve çaba sarf etmeyi tercih ettiği kasıtlı faaliyetler, kalıcı mutluluk için daha umut verici bir rotayı temsil edebilir.

Bu çalışmada kişilerin yaşlarında meydana gelen artışın mutluluk üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu söylenememektedir. Öte yandan, Powels vd. (2008)'e göre, mutluluğun yaş ile birlikte arttığı görülmektedir. Bu durumda fikir birliği olmasa da, kontrol edilen yaş grubunun da oldukça önemli olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Çalışma saatlerine gelindiğinde ise, temel modelin sonuçlarının çoğu hala geçerli olmakla birlikte, yaşın kadınların mutluluğu üzerindeki etkisi ve kadın gelirinin erkeklerin mutluluğu üzerindeki etkisi önemli değildir. Çalışma saatleri ve bu şekilde artan gelir, mutluluk üzerinde beklenen olumsuz etkiye sahiptir, ancak sadece erkekler söz konusu olduğunda etki önemlidir.

Genellikle kişiler mutlu olmak için gerçek mutluluğa değil de materyalist mutluluğa önem vermektedir. Kişinin gelir seviyesine bağlı olarak mutluluk kavramını belirlemek doğru olmayacaktır. Çalışmaya bakıldığında, kişilerin mutluluk düzeylerini gelirlerine uygun olarak bağdaştırdıkları görülmektedir. Kişilerin hayatlarındaki her şeyden genel olarak mutlu olma durumları gelir ile bağlı olarak incelendiğinde katılımcıların tamamının bu duruma katıldığı görülmektedir. Powels vd. (2008)'e göre,

temel modelin gelirin mutluluğa olan etkisini hafife alma eğiliminde olduğu hipotezini doğrulamaktadır. Bu çalışmada etki ise daha belirgindir.

Sonuç olarak, daha çok gelir mutluluk artışında etkili olmasa da, gelirden duyulan memnuniyet, bireyin içinde yaşadığı toplumdaki ortalama bir bireye göre daha iyi olduğunun göstergesidir. Mutluluk görünüşte sıfır toplamlı bir oyun değildir ve yaşam koşullarını iyileştirerek artırılabilir. Yakın zamana kadar iktisatçıların ve kamu politikası analistleri bu durumu test etmemiştir. Gelecekteki araştırmalar, bu etki büyüklüğünün nasıl artırılacağını, aynı zamanda tedarikçilerin üretim girdilerinin verimliliğini artırdığı şekilde araştırmalıdır. Örneğin, artan gelir sonucunda yapılan harcamaların ortalama mutluluğu etkilemesi muhtemeldir. Diener ve Oishi (2000) ve Galbraith (1984), artan kamu harcamalarının (parklar, yollar, hastaneler) ortalama mutluluğu en verimli şekilde artıracığını öne sürmektedir. Veenhoven (2000) herhangi bir etki gözlemlese de, bazı sosyal güvenceye yapılan yatırımın da mutluluk yaratması önerilmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, Oxford mutluluk ölçeğinden yararlanılarak çapraz tablolama yöntemi, demografik özellikler ve faktör analizi kullanılarak mutluluk seviyesinin, yaşam mutluluğu, gelir, sosyal, ekonomik ve demografik değişkenlerden nasıl etkilendiği ile ilgili çıkarımlar yapılması amacıyla oluşturulmuştur. Mutluluk ve gelir arasındaki ilişkiye dair birçok model kurulmuş olmakla birlikte, modellerden elde edilen katsayılar ve marjinal etkiler yorumlanmıştır.

Araştırmamızda mutluluk seviyesi bağımlı değişken olarak ele alındığında elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Çalışmada cinsiyet bağımsız değişkeni olarak kadınların yer alması sebebiyle mutluluk düzeyi pozitif olarak etkilenmiştir.

Katılımcıların tamamının kadın olduğu gözlemlenmiş ve bireylerin yaş ortalamasının 30.5 olduğu analiz edilmiştir. Katılımcıların %40.4'ünün eğitim durumunun lise olduğu görülmektedir. Kişilerin evli olmasının mutluluk düzeyi açısından pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesinde meydana gelen artışla birlikte gelir değişkenini de olumlu yönde etkileyeceğinden yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif etkisi gözlemlenmektedir. Aylık gelirleri ortalama gelirin üzerinde olan bireylerin yaşam memnuniyeti bakımından iyi durumda oldukları gözlemlenmektedir.

Mutluluk seviyesi ile yapılan analizlerde sosyal ve demografik değişkenlerin mutluluk seviyesi üzerindeki etkisinin paralel olduğu dikkat çekmektedir. Kişinin cinsiyetinin kadın olması, yaşamdan duyulan memnuniyet, eğitim seviyesinde oluşan artış mutluluk seviyesi üzerinde pozitif etki yaratmaktadır. Kişilerin yaşlarında meydana gelen artışın mutluluk üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu söylenememektedir.

Genellikle kişiler mutlu olmak için gerçek mutluluğa değil de somut mutluluğa önem göstermektedir. Kişinin gelir seviyesine bağlı olarak mutluluk kavramını belirlemek doğru olmayacaktır. Çalışmaya bakıldığında, kişilerin mutluluk düzeylerini gelirlerine uygun olarak bağdaştırdıkları görülmektedir.

Sonuç olarak, daha çok gelir mutluluk artışında etkili olmasa da, gelirden duyulan memnuniyet, bireyin içinde yaşadığı toplumdaki ortalama bir bireye göre daha iyi olduğunun göstergesidir.

Bu araştırma doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Mutluluk ve refahın güçlü bir ekonomiyle ilişkili olduğu varsayımından hareketle ülke ekonomisinin güçlendirilmesi ve gelirin tabana yayılması için çalışmalar yapılmalıdır.

- Mutluluk için ekonomik ve sosyal olarak insanların geleceğe güvenle bakabileceği bir ortamın sağlanması gerekmektedir.

- Bu araştırma doğrultusunda gelir, yaşam kalitesi ve mutluluk ilişkisi üzerine çalışmalar yapılabilir. Gelirle kişinin çalışma ortamında koşullarının mutluluk düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar ve gelirle aile içi ilişkiler ve mutluluk arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Ahuvia, Aaron C., and Douglas C. Friedman. (1998). Income, consumption, and subjective well-being: Toward a composite macromarketing model. *Journal of macromarketing* 18.2: 153-168.
- Aktaş, M. T. (2016). Mutluluğun Durağan Durum Hali: Yoksulluk Açısından Uyum Teorisine Dayalı Bir Analiz. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, 4(10), 44-65.
- Alabaş, M (2015). Türkiye’de Bölgesel Düzeyde Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin Ölçülmesi,
- Atkinson, Anthony B., and François Bourguignon, eds. (2014). *Handbook of income distribution*. Elsevier.
- Björklund, Anders, and B. Richard. Freeman (2008). Searching for optimal inequality/incentives. NBER Working Paper 14014.
- Blanchflower, David G (2007). Is unemployment more costly than inflation?. No. w13505. 2007. National Bureau of Economic Research.
- Botwin, Michael D., David M. Buss, and Todd K. Shackelford. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction.” *Journal of personality* 65.1. 107-136.
- Camou-Guerrero, A., Reyes-García, V., Martínez-Ramos, M., & Casas, A. (2008). Knowledge and use value of plant species in a Rarámuri community: a gender perspective for conservation. *Human ecology*, 36(2), 259-272.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, and Willard L. Rodgers. (1976). *The quality of American life: Perceptions, evaluations, and satisfactions*. Russell Sage Foundation.
- Chiriboga, D. A., Brierton, P., Krystal, S., & Pierce, R. C. (1982). Antecedents of symptom expression during marital separation. *Journal of Clinical Psychology*, 38(4), 732-741.
- Cho, Mee-Kyung. (2015). The Relationships among Happiness, Happiness promotion activities and Self-reflection in the Convergence Society.” *Journal of Digital Convergence* 13.7. 305-313.
- Clark, A. E., & Oswald, A. J. (1996). Satisfaction And Comparison Income. *Journal Of Public Economics*, 61(3), 359-381.
- Clark, David A. (2005). *The Capability Approach: Its Development, Critiques and Recent Advances*.

- Cobb, C., Halstead, T., & Rowe, J. (1995). The genuine progress indicator: summary of data and methodology (Vol. 15). San Francisco: Redefining Progress.
- Cummins, R. A. (2000). Personal Income And Subjective Well-Being: A Review. *Journal Of Happiness Studies*, 1(2), 133-158.
- Çirkin, Z., & Göksel, T. (2016). Mutluluk Ve Gelir. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 71(2).
- Çubukçu, Fatmanur. (2002). Gelir Dağılımının Belirleyicileri ve Erzurum İli Gelir Dağılımı Örneği.” Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.
- Di Cesare, M. C., and Alessia Amori. (2006). Gender and happiness in Italy. *Population Association of America 2006 Annual Meeting*.
- Di Tella, Rafael, and Robert MacCulloch. (2007). Why doesn't Capitalism flow to Poor Countries?.
- Di Tella, Rafael, Robert J. MacCulloch, and Andrew J. Oswald. (2001). Preferences over inflation and unemployment: Evidence from surveys of happiness.” *American economic review* 91.1. 335-341.
- Diener, E. D., Emmons, Robert. A., Larsen, Randy. J., & Griffin, Shannon. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., & Oishi, S. (2000). Money And Happiness: Income And Subjective Well-Being Across Nations. *Culture And Subjective Well-Being*, 185-218.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Diener, Ed, and Martin EP Seligman. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being.” *Psychological science in the public interest* 5.1: 1-31.
- Diener, Ed, and Richard E. Lucas. (2000). Personality and Subjective Well-Being Across the Life Span.” *Temperament and Personality Development Across the Life Span*. Psychology Press. 221-244.
- Diener, Marissa L., and Sarah C. Mangelsdorf. (1999): Behavioral strategies for emotion regulation in toddlers: Associations with maternal involvement and emotional expressions.” *Infant Behavior and Development* 22.4. 569-583.
- Duesenberry, James Stemble. (1949). Income, saving, and the theory of consumer behavior.

- Dumladag, D., Gokdemir, O., Neyse, L. & Ruben, E. (Eds) 'İktisatta Davranissal Yaklaşımlar (Behavioral Approaches in Economics)', Imge Kitabevi, Ankara Turkey, 2015, Isbn 978-975-533-820-0, Pp. 201-230.
- Easterlin, Richard A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence." Nations and households in economic growth. 89-125.
- Easterlin, Richard. A., Hinte, H., Zimmermann, K. F., & der Arbeit, F. Z. Z. (2010). Happiness, growth, and the life cycle. New York: Oxford University Press.
- Fox, Kevin J., Ulrich Kohli, and Ronald S. Warren Jr. (2002). Accounting for growth and output gaps: evidence from New Zealand. *Economic Record* 78.242. pp. 312-326.
- Frerichs, Ralph R., Carol S. Aneshensel, and Virginia A. Clark. (1981). Prevalence of depression in Los Angeles county." *American Journal of Epidemiology* 113.6.: 691-699.
- Frerichs, Ralph R., Carol S. Aneshensel, and Virginia A. Clark. (1981). Prevalence of depression in Los Angeles county." *American Journal of Epidemiology* 113.6 (1981): 691-699.
- Frey, Bruno S. (2008). *Happiness: A revolution in economics*. MIT press.
- Frey, Bruno S., and Alois Stutzer. (2000). Happiness, economy and institutions. *The Economic Journal* 110.466. 918-938.
- Frijters, Paul, John P. Haisken-DeNew, and Michael A. Shields. (2004). Money does matter! Evidence from increasing real income and life satisfaction in East Germany following reunification." *American Economic Review* 94.3. 730-740.
- Galbraith, John Kenneth. (1984). *The Affluent Society*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Gerdtham, U. G., & Johannesson, M. (2001). The Relationship Between Happiness, Health, And Socio-Economic Factors: Results Based On Swedish Microdata. *The Journal Of Socio-Economics*, 30(6), 553-557.
- Glenn, Norval D., and Charles N. Weaver. (1988). The changing relationship of marital status to reported happiness. *Journal of Marriage and the Family*. 317-324.
- Goldbeck, L., Schmitz, T. G., Besier, T., Herschbach, P., & Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Quality of Life Research*, 16(6), 969-979.

- Goldberg, David, and P. Williams. (1978). General health questionnaire. Windsor: NFER Publishing Company.
- Graham, Billy. (2011). The Secret of Happiness. Thomas Nelson.
- Gül, E. (2016). Türkiye’de 1990-2010 Dönemi Gelir Dağılımı Problemleri Ve Problemlerin Çözümünde Kullanılan Ekonomi Politikaları Üzerine Bir Analiz., İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Ve Finans Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Güleç, Cansu (2015). Thorstein Veblen Ve Gösterişçi Tüketim Kavramı.
- Hagerty, M. R. (2000). Social Comparisons Of Income In One’s Community: Evidence From National Surveys Of Income And Happiness. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 78(4), 764.
- Hawkins, Daniel N., and Alan Booth. (2005). Unhappily ever after: Effects of long-term, low-quality marriages on well-being. *Social Forces* 84.1 451-471.
- Helliwell, John F., and Shun Wang. (2013). World happiness: Trends, explanations and distribution. *World happiness report*: 8-37.
- Hills, Peter, and Michael Argyle. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being.” *Personality and individual differences* 33.7: 1073-1082.
- Hossain, Mohammed Zakir, and Mohd Ahsan Kabir Rizvi. (2016). Relationship between religious belief and happiness in Oman: a statistical analysis.” *Mental Health, Religion & Culture* 19.7 781-790.
- Inglehart, Ronald F. (2007). The worldviews of Islamic publics in global perspective.” *Values and perceptions of the Islamic and Middle Eastern publics*. Palgrave Macmillan, New York., 25-46.
- Inglehart, Ronald, and Christian Welzel. (2010). Changing mass priorities: The link between modernization and democracy. *Perspectives on Politics* 8.2 (2010): 551-567.
- Inglehart, Ronald. (1981). Post-materialism in an environment of insecurity.” *American Political Science Review* 75.4. 880-900.
- Inglehart, Ronald. (2003). *Modernization and volunteering.*” The values of volunteering. Springer, Boston, MA. 55-70.
- Jenkins (2015). Benefit of Self and Other: The Importance of Persons and their Self-Interest in Buddhist Ethics.
- Johns, Helen, and Paul Ormerod. (2007). Happiness, economics and public policy.”

- Kahneman, Daniel, and Alan B. Krueger. (2006). Developments in the measurement of subjective well-being." *Journal of Economic perspectives* 20.1 3-24.
- Kahneman, Daniel, and Angus Deaton. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being." *Proceedings of the national academy of sciences* 107.38 16489-16493.
- Karacaoğlu, K., & Köktaş, G. (2016). Psikolojik Dayanıklılık Ve Psikolojik İyi Olma İlişkisinde İyimserliğin Aracı Rolü: Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *İş Ve İnsan Dergisi*, 3(2), 119-127.
- Karaçor, Z., Konya, S., & Küçüksucu, M. (2017, October). Kriz Aralıklarında Gelir Dağılımı Meselesine Dair Bir Projeksiyon: Türkiye Ekonomisi Örneği. In *Icpress (International Congress On Politic, Economic And Social Studies)* (No. 2).
- Kasapoğlu, F., & Ali, K. I. Ş. (2016). Öznel İyi Oluşun Cinsiyet Açısından İncelenmesi: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3).
- Köksal, O., & Şahin, F. (2015). Gelir Ve Mutluluk: Gelir Karşılaştırmasının Etkisi. *Sosyoekonomi*, 23(26).
- Kutbay, A. Y., Özbek, V., & Koç, F. (2017, September). Kişisel Faktörler Ve Postmodern Tüketim Şekillerinin Finansal İyi Olma Hali Üzerindeki Etkisi. In *Proceedings Of 2 Nd International Conference On Scientific Cooperation For The Future İn The Economics And Administrative Sciences* (P. 262).
- Landefeld, J. Steven, Eugene P. Seskin, and Barbara M. Fraumeni. (2008). Taking the pulse of the economy: Measuring GDP." *Journal of Economic Perspectives* 22.2: 193-216.
- Lane, Robert Edwards. (2000). *The loss of happiness in market democracies*. Yale University Press.
- Lelkes, Orsolya. (2008). Happiness over the life cycle: exploring age-specific preferences. 1-23.
- Levin, K. A., and C. Currie. (2014). Reliability and validity of an adapted version of the Cantril Ladder for use with adolescent samples." *Social Indicators Research* 119.2 1047-1063.
- Lewis, Christopher Alan, Leslie J. Francis, and Hans-Georg Ziebertz. (2002). The internal consistency reliability and construct validity of the German translation of the Oxford Happiness Inventory." *North American Journal of Psychology* 4.2 211.

- Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y. & Diener, E. (2002) *J. Pers. Soc. Psychol.* 84, 527–539
- Mankiw, Gregory. (2014). *Principles of macroeconomics*. Cengage Learning.
- Merriam-Webster (2009). <https://www.merriam-webster.com/> (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- Minkov, Michael, and Geert Hofstede. (2012). Hofstede's fifth dimension: New evidence from the World Values Survey." *Journal of cross-cultural psychology* 43.1 3-14.
- Moksnes, Unni K., and Geir A. Espnes. (2013). Self-esteem and life satisfaction in adolescents—gender and age as potential moderators." *Quality of Life Research* 22.10 2921-2928.
- Moor, I., Lampert, T., Rathmann, K., Kuntz, B., Kolip, P., Spallek, J., & Richter, M. (2014). Explaining educational inequalities in adolescent life satisfaction: do health behaviour and gender matter?. *International journal of public health*, 59(2), 309-317.
- Moulton, Brent R. (1990). An illustration of a pitfall in estimating the effects of aggregate variables on micro units." *The review of Economics and Statistics*. 334-338.
- New Economic Foundation. (2012). *The Happy Planet Index: 2012 Report*. Retrieved from <http://www.happyplanetindex.org/assets/happy-planet-index-report.pdf> (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- Nissen, Sylke. (2014). The Eurobarometer and the process of European integration." *Quality & Quantity* 48.2: 713-727.
- Oswald, Andrew J. (2003). How much do external factors affect wellbeing? A way to use happiness economics to decide." *The Psychologist* 16: 140-141.
- Özkazanç, Önder. (2006). *İktisat Teorisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Palmore, Erdman. (1980). The facts on aging quiz: a review of findings. *The Gerontologist* 20.6 669-672.
- Pavot, William, and Ed Diener. (1993). Review of the satisfaction with life scale." *Psychological assessment* 5.2: 164.
- Pouwels, B., Siegers, J., & Vlasblom, J. D. (2008). Income, Working Hours, And Happiness. *Economics Letters*, 99(1), 72-74.
- Richard Layard, (2006). Happiness and Public Policy: A Challenge to the Profession, *Economic Journal*, 116 (510), Conference Papers, pp. C24–C33.

- Roxburgh, Susan. (1996). Gender differences in work and well-being: Effects of exposure and vulnerability. *Journal of Health and Social Behavior*. 265-277.
- Ruprah, Inder J., and Pavel Luengas. (2011). Monetary policy and happiness: Preferences over inflation and unemployment in Latin America. *The Journal of Socio-Economics* 40.1 (2011): 59-66.
- Russell, B. (2013). *Mutlu Olma Sanatı*. Y. Sağlamtürk, (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Scitovsky, T. (1992). *The Joyless Economy: The Psychology Of Human Satisfaction*. Oxford University Press On Demand.
- Shin, Doh C., and Dan M. Johnson. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social indicators research* 5.1-4 (1978): 475-492.
- Sillick, Warren J., and Stuart Cathcart. (2014). The relationship between religious orientation and happiness: The mediating role of purpose in life.” *Mental Health, Religion & Culture* 17.5. 494-507.
- Statistics Canada (2005). http://www23.statcan.gc.ca/imdb-bmdi/pub/document/4503_DLI_D1_T22_V4-eng.pdf (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- Statitics Finland, (2011). https://www.stat.fi/til/tjt/2011/02/tjt_2011_02_2013-03-20_tie_002_en.html (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- Stevenson, Betsey, and Justin Wolfers. (2008). Economic growth and subjective well-being: reassessing the Easterlin paradox. No. w14282. National Bureau of Economic Research.
- Tenaglia, Simona. (2007). Testing theories on happiness: a questionnaire.” University of Tor Vergata-Roma, WorkingPaper: 1-44.
- Thoits, Peggy A. (1986): Social support as coping assistance. *Journal of consulting and clinical psychology* 54.4 (1986): 416.
- Tkach, Chris, and Sonja Lyubomirsky. (2006): How do people pursue happiness?: Relating personality, happiness-increasing strategies, and well-being. *Journal of happiness studies* 7.2: 183-225.
- Van Praag, Bernard MS, Bernard Van Praag, and Ada Ferrer-i-Carbonell. (2004). *Happiness quantified: A satisfaction calculus approach*. Oxford University Press.
- Veenhoven, R. (2000). Freedom And Happiness: A Comparative Study In Forty-Four Nations In The Early 1990s. *Culture And Subjective Well-Being*, 257-288.

- Veenhoven, Ruut. (1994). Is happiness a trait?. *Social indicators research* 32.2. 101-160.
- Veenhoven, Ruut. (1997). Advances in understanding happiness. *Revue québécoise de psychologie* 18.2. 29-74.
- Williams D.G. (1988), Gender, marriage, and psychosocial well-being, *Journal of Family Issues* 9: 452-468.
- Winkelmann, Liliana, and Rainer Winkelmann. (1995). "Happiness and unemployment: a panel data analysis for Germany." *Konjunkturpolitik-Berlin- 41* (1995): 293-307.
- Wolfers, Justin. (2003). Is business cycle volatility costly? Evidence from surveys of subjective well-being." *International finance* 6.1 1-26.
- Woodford, Michael. (2001). Imperfect common knowledge and the effects of monetary policy. No. w8673. National Bureau of Economic Research, 2001.
- Yazıcı, Ö. F., Çağdaş, C. A. Z., & Tunçkol, H. M. (2016). Subjective Happiness Levels Of Staff Working In Provincial Organization Of General Directorate Of Sport. *International Journal Of Sports, Exercise And Training Science*, 2(1), Orjinal-Makale.
- Yukseler, Zafer. (2003). 2002 Hanehalkı Bütçe Anketi: Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamalarına İlişkin Sonuçların Değerlendirilmesi. No. 2003/6. Discussion Paper, Turkish Economic Association.
- Yüksekbilgili, Z., & Akduman, G. (2016). Bireysel Mutluluk Ve İşkoliklik İlişkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 95-112
- Żmijewska-Tomczak, M., Milecki, P., Olek-Hrab, K., Hojan, K., Golusiński, W., Rucińska, A., & Adamska, A. (2014). Factors influencing quality of life in patients during radiotherapy for head and neck cancer. *Archives of medical science: AMS*, 10(6), 1153.

Elektronik Adresler

- <https://www.bea.gov/about/index.htm> (Erişim Tarihi: 14.05.2018)

EKLER

Ek-1.Sosyo Demografik Form

Değerli Arkadaşlar

Bu anket, gelirle mutluluk arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla gerçekleştirilen akademik bir çalışma için hazırlanmıştır.

Anketten elde edilen veriler, toplu olarak değerlendirilecek ve sadece çalışmanın amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu nedenle ankete isminizi yazmanıza gerek yoktur. Ankete içtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

İlgi ve katkılarınız için ve zaman ayırdığınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Eyüp YILMAZ Y.Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?

Erkek

Kadın

2. Yaşınız?..

3 Medeni Durumunuz

Evli

Bekar

4. Mezuniyet durumunuz?

İlkokul

Önlisans

Ortaokul

Lisans

Lise

Lisansüstü

5. Gelir durumunuz?

1800-2000 TL

5001-10000 TL

2001-3000 TL

10001 TL ve üzeri

3001-5000 TL

Ek-2.Oxford Mutluluk Ölçeği

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kendimden hoşnut değilim.	1	2	3	4	5
2. Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
3. Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1	2	3	4	5
4. Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	1	2	3	4	5
5. Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	1	2	3	4	5
6. Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	1	2	3	4	5
7. Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	1	2	3	4	5

1 ve 7. Maddeler tersten kodlanmaktadır (reverse). Yüksek puanlar mutluluk düzeyinin yükseldiğine işaret etmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Eyüp YILMAZ
Doğum Yeri ve Tarihi : Niksar - 20.05.1986

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Karatay Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi

Stajlar : -
Projeler : -
Çalıştığı Kurumlar : -

İletişim

E-Posta Adresi : eyup17@gmail.com

Tarih :